

ISSN 2311-3413

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 6-7

ЕКОНОМІКА

i

2016

ФІНАНСИ

ЖУРНАЛ ВКЛЮЧЕНО ДО МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ:
РОСІЙСЬКОГО ІНДЕКСУ НАУКОВОГО ЦИТУВАННЯ (РИНЦ)
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

SCIENTIFIC JOURNAL
Economics and Finance

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Дніпропетровськ
2016

Редакційна колегія:

- Атамас П.Й.**, кандидат економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Andris Denins, Dr.oec., Professor, Faculty of Economy and Management, University of Latvia (Rīga, Latvia);
Andrej Udovč, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics, Head of the chair for agrometeorology, agricultural land management, economics and rural development Biotechnical faculty, Univerza v Ljubljani (Slovenia);
Бабич В.П., д.э.н., профессор, председатель Всемирного ноосферно-онтологического общества им. В.И. Вернадского (Бостон-Харьков-Санкт-Петербург), действительный член РАННО, член Ассоциации русскоязычных ученых штата Массачусетс (Бостон, США);
Brezina Ivan, prof. Ing., CSc., Faculty of Economic Informatics, Department of Operations Research and Econometrics, The University of Economics in Bratislava (Bratislava, Slovakia);
Довбня С.Б., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Dimitar Kanev, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics (Varna, Bulgaria);
Dr. Jerald L. Feinstein, DeVry University - Engineering Dean (Denver, Colorado, USA);
Константин Савов Калинков, доктор економіки, професор (Варна, Болгарія);
Крамаренко Г.О., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Маюров Н.П., д.ю.н., профессор, заслуженный юрист РФ, почетный сотрудник МВД России, зав. кафедрой государственного и административного права Межрегионального института экономики и права при МПА ЕврАзЭС (г. Санкт-Петербург, Россия);
Мних М.В., доктор економічних наук, професор (Київ, Україна);
Окулич-Казарин В.П., доктор педагогических наук, профессор Академии Яна Длугоша в Ченстохове (Польша), MBA (NY), эксперт в мотивации персонала;
Павлов К.В., доктор економічних наук, професор (Іжевськ, Російська Федерація);
Dr. Parikshat Singh Manhas, Ph.D, Professor (Jammu & Kashmir, India);
Паршина О.А., доктор економічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Пелих С.О., доктор економічних наук, професор (Мінськ, Республіка Беларусь);
Плаксиенко В.Я., доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна);
Пліскановський С.Т., доктор технічних наук, професор (Дніпропетровськ, Україна);
Пуцько Б.М., доктор економічних наук, професор (Львів, Україна);
Ruta Šneidere, PhD., Docent (Rīga, Latvia);
Nada Vignjević-Djordjević, Doctor of Economic Sciences, As. Professor (Novi Pazar, Serbia);
Yoshii Masahiko, Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics, Graduate School of Economics, Kobe University (Japan);
Хайдаров Н. Х., доктор економічних наук, професор (Республіка Узбекистан);
Шаталова Н.І., доктор соціологічних наук, професор (Єкатеринбург, Російська Федерація);
Дробязко С.І., кандидат екон. наук, доцент, професор РАЕ (Дніпропетровськ, Україна);
Карпенко Л.М., кандидат економічних наук, доцент (Одеса, Україна);
Лисенко Д.В., кандидат економічних наук, доцент (Москва, Російська Федерація);
Тропиніна І.Г., заступник директора з наукової роботи Красноярського інституту економіки Санкт-Петербурзької академії управління і економіки (Російська Федерація);
Фадєєва Ю.В., кандидат економічних наук (Тула, Російська Федерація);
Шевченко В.М., кандидат наук з державного управління (Дніпропетровськ, Україна)

Матеріали публікуються українською, російською та англійською мовами.

Статті проходять відбір, зовнішнє та внутрішнє рецензування.

Відповідальність за зміст статей та якість перекладу інформації на англійську мову несуть автори публікацій.

Всі права захищені.

*Повний або частковий передрук і переклад дозволено лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на «Економіка і Фінанси» обов'язкове.*

© «Економіка і фінанси», 2016

ЗМІСТ

CONTENTS

Копотієнко Т.Ю.

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО
АУДИТУ ВИТРАТ У МЕРЕЖАХ
ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО
ГОСПОДАРСТВА.....4

Kopotiienko T.

ELABORATION OF THE INTERNAL AUDIT
SYSTEM IN THE NETWORKS OF
RESTAURANT
ENTERPRISES.....4

Мних М.В.

ЗАГРОЗИ ТА НЕБЕЗПЕКИ
НЕЕФЕКТИВНОЇ ДІЇ СИСТЕМИ
СТРАХУВАННЯ ТА ПЕРЕСТРАХУВАННЯ
ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.22

Mnykh N.V.

THREATS AND HAZARDS OF INEFFECTIVE
ACTIONS OF INSURANCE AND
REINSURANCE FOR THE UKRAINIAN
ECONOMY AND SOCIAL PROTECTION....22

Орлов В.М., Кузнєцова О.В., Зяблов С.В.

ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГ В РЕГІОНАХ
УКРАЇНИ.....32

Orlov V.N., Kuznietsova O.V., Zyablov S.V.

DETERMINING THE SOCIO-ECONOMIC
EFFICIENCY OF INTERNET SERVICES IN
THE REGIONS OF UKRAINE.....32

Пунько Б.М.

НЕОУНІВЕРСАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....42

Punko B.M.

NEOUNIVERSAL ECONOMIC
DEVELOPMENT STRATEGY COUNTRY...42

Копотієнко Т.Ю.,

Київський національний торговельно-економічний університет

Копотиенко Т.Ю.,

Киевский национальный торгово-экономический университет

Kopotiienko T.,

Kyiv National University of Trade and Economics

**ПОБУДОВА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВИТРАТ У
МЕРЕЖАХ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА**

**ПОСТРОЕНИЕ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА РАСХОДОВ В
СЕТЯХ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА**

**ELABORATION OF THE INTERNAL AUDIT SYSTEM IN THE NETWORKS
OF RESTAURANT ENTERPRISES**

У статті досліджується організація внутрішнього аудиту (зокрема, витрат) у мережах підприємств ресторанного господарства на засадах системного підходу. Розроблено систему внутрішнього аудиту мережі підприємств ресторанного господарства з інтегрованими елементами підсистеми внутрішнього аудиту витрат. Аргументовано помилковість виокремлення аутсорсингу як організаційної форми внутрішнього аудиту. Доведено можливість розширення об'єкта внутрішнього аудиту витрат корпоративної мережі ресторанного господарства витратами підприємств, які приєдналися до мережі на засадах франчайзингу.

Ключові слова: внутрішній аудит, витрати, мережа підприємств ресторанного господарства.

В статье исследовано организацию внутреннего аудита (в частности, расходов) в сетях предприятий ресторанного хозяйства на основе системного подхода. Разработана система внутреннего аудита сети предприятий ресторанного хозяйства с интегрированными элементами подсистемы внутреннего аудита затрат. Аргументировано ошибочность выделение аутсорсинга как организационной формы внутреннего аудита. Доказана возможность расширения объекта внутреннего аудита расходов корпоративной сети ресторанного хозяйства затратами предприятий, присоединившихся к сети на основе франчайзинга.

Ключевые слова: внутренний аудит, расходы, сеть предприятий общественного питания

The article studied the organization of internal audit system (including costs) in the networks of restaurant enterprises on the basis of a systematic approach. It has been developed the system of internal audit in the network of restaurant industry with integrated subsystem of internal audit costs. It is argued the fallacy of identification the outsourcing as an organizational form of internal audit. It is proved the possibility of expanding the object of internal audit costs of the corporate network of restaurant business by the costs of enterprises that have joined to the network on the basis of franchising.

Key words: internal audit, costs, network of restaurant business

Постановка проблеми. Використання системного підходу у процесі наукових досліджень є надзвичайно важливим, оскільки дозволяє належним чином пізнати об'єкт наукового інтересу. Свідченням цього є монографії С.В. Бардаша [3], Н.Г. Виговської [7], В.Ф. Максимової [17], В.О. Шевчука [27], у

яких приділено значну увагу дослідженню внутрішнього контролю як цілісної системи взаємопов'язаних елементів. Однак, стосовно вивчення внутрішнього аудиту на засадах системного підходу таких результатів констатувати наразі не можемо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі наукові доробки щодо моделювання системи внутрішнього аудиту здійснили такі науковці як Дмитренко О.М. [9], Мултанівська Т.В., Воїнова Т.С. [19] та ін. Зазначені праці безумовно становлять цінність у контексті розгляду даного питання, однак, разом з тим, містять досить дискусійні положення у частині визначення елементів системи внутрішнього аудиту та їх трактування.

З огляду на зазначене, проведення дослідження внутрішнього аудиту (зокрема, витрат) як системи, що враховуватиме особливості даної форми контролю у частині ідентифікації його мети, завдань, суб'єктів, об'єктів, а також специфіку організаційної структури мережевих утворень у ресторанному господарстві, вважаємо актуальним.

Метою статті є удосконалення теоретико-методичних засад побудови системи внутрішнього аудиту витрат у мережах підприємств ресторанного господарства.

Результати дослідження. За визначенням, наданим в економічному словнику, «система (англ. system) – це внутрішньо організована сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле і спільно діють для досягнення поставленої мети» [11]. Системний підхід є напрямом методології пізнання, орієнтованим на розкриття цілісності досліджуваного об'єкта, розгляду його як упорядкованої і структурованої сукупності елементів та визначенні можливих зв'язків між ними. На підставі вищевикладеного зазначимо, що моделювання системи внутрішнього аудиту витрат у мережах підприємств ресторанного господарства (далі – мережах ПРГ) має ґрунтуватися на ідентифікації основних системоутворюючих елементів та встановленні між ними взаємозв'язків, що забезпечують цілісність досліджуваного об'єкта.

Моделювання системи внутрішнього аудиту та, зокрема, підсистеми внутрішнього аудиту витрат у мережах ПРГ потребує встановлення суб'єкта такої форми контролю. При розгляді даного питання заслуговують на увагу пропозиції щодо ідентифікації суб'єктів внутрішнього контролю, розроблені С.В. Бардашем [5, с. 5]. На відміну від традиційного підходу до визначення суб'єктом внутрішнього контролю керівника підприємства у працях [3; 5] зазначається про доцільність виокремлення суб'єкта-виконавця контролю, спеціально створеного та уповноваженого виключно на розробку та проведення контрольних процедур. Таким суб'єктом-виконавцем є структурний підрозділ або посадова особа суб'єкта господарювання, які здійснюють розробку та фактичне проведення процедур контролю, при цьому не зосереджуючись на виконанні інших функцій управління. За такого підходу керівник підприємства, який водночас є суб'єктом управління, здійснює організацію внутрішнього контролю, зокрема визначає виконавця (суб'єкта-виконавця) контролю, встановлює регламенти його функціонування, визначає норми функціонування об'єкта контролю, тобто є суб'єктом-ініціатором внутрішнього контролю.

Ідентифікація суб'єкта-ініціатора та суб'єкта-виконавця є цілком актуальною та застосовною у межах дослідження аналогічних аспектів внутрішнього аудиту (зокрема, витрат). Результати дослідження теоретичних засад внутрішнього аудиту (в т.ч. витрат), дозволили встановити, що суб'єктом-ініціатором такої форми контролю є власник (учасник/ акціонер/ засновник) або співвласники господарського товариства чи іншого виду корпоративного утворення. Таким чином, суб'єктом-ініціатором внутрішнього аудиту (зокрема, витрат) у корпоративній мережі ПРГ є її власник чи співвласники.

Ідентифікація суб'єкта-виконавця внутрішнього аудиту (зокрема, витрат), на наш погляд, є дещо складнішим завданням. Значною мірою це обумовлено виділенням науковцями окремих організаційних форм внутрішнього аудиту, до яких, окрім створення окремого відділу внутрішнього аудиту чи посади на підприємстві, вони також відносять аутсорсинг і косорсинг. Так, багато вчених вважають, що внутрішній аудит може проводити аудиторська компанія на умовах аутсорсингу [6; 14, с. 189; 16; 19; 20; 25]. Подібну ситуацію спостерігаємо також у практичній діяльності аудиторських фірм, зокрема компаній «Великої четвірки» (Big4), які пропонують надання послуги з проведення внутрішнього аудиту.

Враховуючи змістову характеристику суб'єкта контролю та суб'єкта контролю-виконавця як елементів системи контролю, розкриті у монографіях [3, с. 378; 27, с. 14], логічним є висновок, що за умови організації внутрішнього аудиту у формі аутсорсингу, аудиторська фірма або аудитор (ФОП) мають бути визнані суб'єктом (суб'єктом-виконавцем) внутрішнього аудиту.

Разом з тим, визначення суб'єктом-виконавцем внутрішнього аудиту зовнішньої по відношенню до підприємства-замовника компанії, на наш погляд, викликає сумніви. Зокрема, у роботі [3, с. 347] характеристика внутрішнього аудиту як контролю власника за діяльністю виконавчого органу господарського товариства здійснюється у межах дослідження форм проведення внутрішнього контролю. Подібна позиція висвітлена у статті Д.А. Єндовицького, який вважає внутрішній аудит формою здійснення внутрішнього контролю [10, с. 37]. На наше переконання, це пов'язано з тим, що контроль власника (засновника/ учасника) може бути реалізований не лише шляхом проведення внутрішнього аудиту, але й внаслідок здійснення зовнішнього аудиту (зокрема, ініціативного) та інших аудиторських послуг, які відповідають ознакам контролю.

Поділ аудиту на окремі види – внутрішній та зовнішній, є досить поширеним у фаховій літературі [3, с. 351; 23, с. 68; 21]. У чинному законодавстві останній визначається поняттям «аудиторська діяльність», яка передбачає проведення власне аудиту (підтвердження достовірності фінансової звітності), створення аудиторського забезпечення та надання інших аудиторських послуг [12]. Наведена у законі [12] характеристика складових аудиторської діяльності дозволяє припустити можливість проведення внутрішнього аудиту аудиторською компанією лише у межах надання інших аудиторських послуг.

Порівняльна характеристика організаційних форм внутрішнього аудиту*

Ознака порівняння	Внутрішній аудит, який надається у формі послуги зовнішньої організації на умовах аутсорсингу	Внутрішній аудит, який здійснюється структурним підрозділом чи посадовою особою підприємства
Суб'єкт-виконавець ВА	Аудиторська/ консалтингова чи інша спеціалізована компанія або аудитор (ФОП)	Структурний підрозділ або уповноважена посадова особа підприємства, власник якого є ініціатором ВА
Правовий статус суб'єкта-виконавця ВА	Суб'єкт господарювання	Суб'єкт трудових правовідносин
Характер діяльності суб'єкта-виконавця ВА	Підприємницька	Виконавча
Правові норми, що регулюють відносини замовника та виконавця ВА	Норми цивільного права	Норми трудового права
Організаційно-правові підстави проведення ВА	Договір про надання послуг	Рішення зборів учасників/ акціонерів, спостережної ради, розпорядження (наказ) керівника підприємства
Регламентация відносин підприємства, власник якого є ініціатором ВА, з суб'єктом-виконавцем	Договір про надання послуг з аудиторською (консалтинговою) чи іншою спеціалізованою компанією або аудитором (ФОП)	Трудовий договір (трудова угода/ контракт) між працівником і власником підприємства або уповноваженим ним органом
Характер відносин, що виникають при укладенні договорів	Цивільно-правові	Трудові
Форма укладення договору	Виключно письмова	Усна та письмова; в окремо встановлених випадках - лише письмова
Організаційно-правова підпорядкованість робочої групи ВА	Виконавці ВА є штатними працівниками компанії-аутсорсера	Виконавці оформлені у штаті підприємства, власник якого є ініціатором ВА
Підстава та порядок виплати винагороди	Акт здавання-приймання наданих послуг; Розмір винагороди встановлюється сторонами	Табель обліку використання робочого часу; Розмір винагороди не менше мінімальної заробітної плати
Вид відповідальності суб'єкта-виконавця за якість виконання зобов'язань	Цивільно-правова відповідальність (матеріальна відповідальність; неможливість притягнення до дисциплінарної відповідальності)	Дисциплінарна відповідальність, обмежена матеріальною відповідальністю
Термін виконання внутрішнього аудиту	Визначається при укладенні договору про надання послуг	Переважно діяльність на постійній основі (строки виконання завдань визначаються планами роботи відділу ВА)
Завдання, предмет, об'єкт	Базові теоретичні поняття ВА можливо ідентифікувати за МСППВА. Уточнюються ініціатором ВА.	Базові теоретичні поняття ВА можливо ідентифікувати за МСППВА. Уточнюються ініціатором ВА.

* представлено автором

Примітка: ВА – внутрішній аудит

З огляду на вищезазначене, вважаємо за потрібне здійснити порівняльний аналіз внутрішнього аудиту, який здійснюється структурним підрозділом чи посадовою особою підприємства та внутрішнього аудиту, організованого у формі послуги аудиторської фірми (аудитора-ФОП) на умовах аутсорсингу (табл. 1).

Проведена порівняльна характеристика внутрішнього аудиту, який здійснюється структурним підрозділом чи посадовою особою підприємства, та внутрішнього аудиту, організованого у формі послуги зовнішньої організації на умовах аутсорсингу (див. табл. 1), засвідчила наявність суттєвих відмінностей між зазначеними організаційними формами. Особливо наглядними є результати порівняння за ознаками суб'єкта-виконавця внутрішнього аудиту, його правового статусу, характеру діяльності, організаційно-правових підстав проведення, регламентації та характеру відносин замовника внутрішнього аудиту з суб'єктом-виконавцем, а також організаційно-правової підпорядкованості робочої групи з внутрішнього аудиту.

Визначення характеру діяльності внутрішнього аудиту, який проводиться структурним підрозділом суб'єкта господарювання чи посадовою особою вказує на те, що вона є виконавчою. Виконавчою діяльністю можна вважати діяльність особи, якій на засадах трудового законодавства у встановленому порядку набуває посадових повноважень та виконує делеговані їй функціональні обов'язки, невиконання чи недотримання яких зумовлює дисциплінарну відповідальність (в окремих випадках обмежену чи повну матеріальну відповідальність). Організаційно-правовий статус та відповідальність такого працівника закріплені трудовим договором (колективним трудовим договором) та посадовою інструкцією.

Характеристика науковцями аудиту (зовнішнього аудиту) як підприємницької діяльності [3, с. 352] сумнівів не викликає, оскільки такий статус узгоджується з визначенням підприємництва та закріплений за нею на законодавчому рівні [12]. Однак, відмітимо, це стосується не лише аудиту фінансової звітності, але й інших аудиторських послуг, які відповідно до законодавства [12] є складовою аудиторської діяльності, яка в свою чергу визначається підприємницькою.

Особливістю надання послуги на умовах аутсорсингу є те, що замість штатного співробітника підприємства його функції виконує працівник, який оформлений у штаті компанії-аутсорсера. Про те, що виконавці внутрішнього аудиту у такому випадку знаходяться у штаті підприємства – аутсорсера, а не підприємства-замовника, зазначається також в наукових джерелах [14, с. 186]. Дана умова обов'язкова для визнання аутсорсингу, оскільки у випадку, якщо працівник зараховується до штату підприємця-замовника, такий вид послуг є не аутсорсингом функцій, а послугами з підбору персоналу кадровим (рекрутинговим) агентством.

Стосовно предмету, об'єкта та завдань внутрішнього аудиту, їх можливо встановити на основі МСППВА. Порівняння зазначених методологічних аспектів внутрішнього аудиту, який здійснюється структурним підрозділом підприємства та зовнішньою компанією на умовах аутсорсингу, свідчить, що

вони можуть бути подібними чи навіть ідентичними, адже мова йде не про власне аудит фінансової звітності, предмет і об'єкт якого чітко прописаний у законодавстві [12], а про аудиторські послуги, досить широкий перелік яких встановлено Аудиторською палатою України [24]. Водночас, окремого завдання чи виду аудиторської послуги за назвою «внутрішній аудит» даним нормативним документом не передбачено.

Заслуговує на увагу позиція О.А. Петрик, яка вважає внутрішній та зовнішній аудит окремими організаційними формами аудиту. Не цілком зрозуміло, що саме слід розуміти під поняттям «організаційна форма аудиту», оскільки представлена у праці [23, с. 69] класифікація аудиту за його організаційними формами, фактично відображає класифікацію аудиту за двома ознаками - виконавцями та об'єктами аудиту. Разом з тим, погоджуємося з вченою у тому, що внутрішній аудит може здійснювати лише працівник підприємства, якщо ж він є працівником аудиторської фірми – це зовнішній аудит. Даному твердженню не суперечить позиція С.В. Бардаша, який у контексті дослідження проблематики внутрішнього контролю зазначає, що підставою для визнання контролю внутрішнім є наявність трудових правовідносин між суб'єктом-виконавцем контролю та підприємством, власник якого такий контроль ініціював [5, с. 4]. На думку науковця, «будь-які контрольні заходи, де не збігається суб'єкт контролю і об'єкт контролю як система, якою управляє інший суб'єкт як учасник відносин у сфері господарювання, слід вважати контрольними заходами, проведеними у межах зовнішнього контролю» [3, с. 296].

Чи може аудиторська послуга, надана аудиторською компанією чи аудитором-ФОП бути формою проведення внутрішнього контролю? Судячи із вищевикладених ознак – ні. Більше того, згідно закону України «Про аудиторську діяльність» (ст. 20, п. 4-5) аудитор заборонено знаходитися у трудових правовідносинах із підприємством-замовником.

Отже, на підставі визначення форми контролю, сформульованого у праці [3, с. 81] та здійсненої у табл. 1 порівняльної характеристики можемо зробити висновок, що внутрішній аудит, який здійснюється структурним підрозділом чи посадовою особою підприємства, та аудиторська послуга з «внутрішнього аудиту» на умовах аутсорсингу мають різне нормативно-правове регламентування, що зумовлює суттєві відмінності в організації та деяку специфіку у методиці проведення (зокрема, більший обсяг вибірки при здійсненні контрольних процедур підрозділом внутрішнього аудиту), а тому їх варто вважати окремими формами контролю.

Внутрішній аудит, на нашу думку, є формою внутрішнього контролю. При цьому аудиторська діяльність (аудит, аудиторське забезпечення та інші аудиторські послуги) – це зовнішній незалежний фінансовий контроль. Тому, аудиторська компанія може виконувати завдання, подібні до завдань внутрішнього аудиту, надавати консультаційну підтримку відділу внутрішнього аудиту з окремих питань, здійснювати оцінку якості та ефективності внутрішнього аудиту, однак не може проводити власне внутрішній аудит як форму внутрішнього контролю.

Стосовно умов визнання внутрішнього аудиту у мережах ПРГ зазначимо: виконавець контрольних процедур має бути елементом організаційної структури мережі ПРГ та пов'язаним трудовими правовідносинами із керуючою компанією мережі ПРГ або одним із підприємств мережі. Тобто, відділ внутрішнього аудиту є структурним підрозділом суб'єкта господарювання, а внутрішній аудитор, відповідно, посадовою особою.

У контексті даного дослідження варто також зазначити, що на сьогодні в спеціальній літературі виокремлюють також третю організаційну форму внутрішнього аудиту – косорсинг. За визначенням фахівців аудиторської компанії КПМГ косорсинг – це «створення відділу внутрішнього аудиту у межах організації, однак до виконання окремих аудиторських завдань залучається спеціалізована аудиторська компанія (зовнішній консультант)» [1]. З даним визначенням ми погоджуємося та вважаємо, що йдеться про одночасне застосування суб'єктом господарювання двох форм контролю – внутрішнього (організованого на підприємстві відділу внутрішнього аудиту) та зовнішнього (послуги аудиторської чи консалтингової фірми). Дотримуючись запропонованого у роботі [3, с. 81] визначення форми контролю «як внутрішньої організації та методики його проведення», з чого слідує, що «формами контролю можливо вважати усі унормовані у правових актах контрольні заходи», то косорсинг не зовсім коректно виділяти в окрему форму/форму організації контролю (чи внутрішнього аудиту, який за своєю сутністю і є контроль) оскільки нормативно-правового регламентування він не має. Втім, проблема визнання сутності внутрішнього аудиту, ідентифікації суб'єкта його проведення, необхідність усунення факту підміни понять знаходиться у площині теоретичних досліджень та ні в якому разі не заперечує того факту, що застосування і поєднання різних форм контролю є більш ефективним, за умови наявності у суб'єкта господарювання фінансових можливостей, ніж використання лише однієї з них.

Аналіз підходів науковців до визначення складу об'єкта як елемента системи внутрішнього аудиту також свідчить про розбіжність їхніх поглядів. Зокрема, Мултанівська Т. В. та Воїнова Т. С. до переліку об'єктів внутрішнього аудиту відносять систему внутрішнього контролю, процеси управління ризиками та корпоративного управління, інформацію про фінансово-господарську діяльність, ефективність та економічність діяльності, збереження активів [19]. Зауважимо, що ефективність та економічність діяльності підприємства є не об'єктом, а предметом внутрішнього аудиту, тобто властивістю об'єкта, яка підлягає дослідженню. Щодо виокремлення позиції «збереження активів», то її більш коректно віднести до завдань внутрішнього аудиту. Підхід до моделювання системи внутрішнього аудиту, запропонований у праці [9, с. 119] не передбачає у складі елементів такої системи об'єкта і суб'єкта, що унеможлиблює її функціонування.

Мусимо зауважити також з приводу визначення об'єктом внутрішнього аудиту суб'єкта господарювання та його структурних підрозділів [14, с. 77]. У теорії пізнання об'єкт слід розглядати як те, на що спрямована пізнавальна та будь-яка інша діяльність суб'єкта пізнання [3, с. 50]. Враховуючи результати

дослідження сутності, мети, функціонального призначення внутрішнього аудиту, вважаємо, що об'єктом внутрішнього аудиту у найбільш комплексному розумінні є система управління господарською діяльністю підприємства менеджментом вищого рівня. У випадку організації внутрішнього аудиту у мережі ПРГ таких систем управління господарською діяльністю буде стільки, скільки підприємств входить до мережі.

Предмет характеризує шукану властивість об'єкта. Тому предметом внутрішнього аудиту є достовірність облікових даних та ефективність управління господарською діяльністю суб'єкта господарювання менеджментом вищого рівня (виконавчим органом господарського товариства).

Звернемо увагу, господарська діяльність як об'єкт є елементом системи управління виконавчого органу господарського товариства (керівника/директора підприємства). Господарська діяльність є також об'єктом внутрішнього контролю, який здійснює виконавчий орган управління господарського товариства. Розділяємо погляди автора праці [3, с. 51] у тому, що господарська діяльність як об'єкт контролю й управління є складним об'єктом, елементами якого є господарські відносини, господарські процеси, майно, яке використовується у процесі господарювання та результати господарської діяльності, кожен з яких у свою чергу може бути деталізованим. Так, конкретизація складу результатів господарської діяльності дозволяє виокремити витрати як один із об'єктів внутрішньогосподарського контролю та управління виконавчого органу (керівника) підприємства.

У межах розробки методологічних та організаційних засад проведення внутрішнього аудиту витрат у мережах ПРГ зазначимо наступне. Об'єктом внутрішнього аудиту витрат у мережі ПРГ є підсистеми управління витратами підприємств ресторанного господарства. Предметом внутрішнього аудиту витрат у мережах ПРГ є достовірність відображення в обліку та ефективність управління витратами суб'єктів господарювання.

Врахування особливостей формування мережевих структур у сфері ресторанного господарства, зокрема їх поділ на корпоративні, франчайзингові та змішані, дозволяє звернути увагу на наступний важливий нюанс. Як було встановлено за результатами попередніх досліджень, внутрішній аудит є формою контролю, що впроваджується у діяльність різного виду корпоративних утворень. Тому, з позиції економічної доцільності та організаційно-правових підстав ідеальним об'єктом для впровадження внутрішнього аудиту є саме корпоративна мережа ПРГ. Якщо мережа ПРГ є виключно франчайзинговою, тобто була розвинута за рахунок продажу франшизи одним підприємством ресторанного господарства з вдало реалізованою концепцією, та не має елементів корпоративного управління, у впровадженні внутрішнього аудиту потреба відсутня. Разом з тим, домінуюча частка сучасних мереж ПРГ належить до змішаного типу, коли корпоративна мережа ПРГ розширюється за рахунок приєднання до неї суб'єктів господарювання на засадах франчайзингу. У зв'язку з цим, виникає потреба у визначенні системних відношень між елементами систем контролю та управління суб'єктів господарювання змішаної мережі ПРГ. У контексті даного

дослідження нас, зокрема, цікавить можливість та доцільність включення до підсистеми внутрішнього аудиту витрат корпоративної мережі ПРГ витрат підприємств, які приєдналися до мережі на засадах франчайзингу, адже такі суб'єкти господарювання мають різних власників (засновників).

Правові аспекти франчайзингових відносин вітчизняних суб'єктів господарювання унормовані ГК України [8] та ЦК України [26] та характеризуються даними нормативними актами як укладення договору комерційної концесії. Зокрема, статтями 1120 ЦК України та 370 ГК України визначено перелік зобов'язань правоволодільця (підприємства-франчайзера) перед користувачем (підприємством-франчайзі), який передбачає передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності шляхом надання комерційної, технічної та іншої документації, що забезпечує реалізацію переданих прав, у тому числі такої, що становить комерційну таємницю. Якщо інше не передбачено договором, правоволоділець (підприємство-франчайзер) зобов'язаний також надати інструкції користувачеві (підприємству-франчайзі) щодо необхідних аспектів реалізації переданих прав та забезпечувати йому систематичну консультаційну і технічну підтримку, зокрема, щодо професійного навчання персоналу. Обов'язки підприємства-франчайзера можуть включати повноваження контролю за господарською діяльністю підприємства-франчайзі, зокрема щодо дотримання стандартів якості виробленої продукції, виконаних робіт чи наданих послуг [26].

Огляд діючих пропозицій з продажу франшизи сучасними мережами ПРГ [15; 18] засвідчив наявність широкого комплексу консультаційних послуг, які супроводжують придбання франшизи, що формує передумови для створення досить тісного контакту між підприємствами та зумовлює можливість впливу франчайзера на систему управління франчайзі. Наслідком укладення договору комерційної концесії є своєрідна інтеграція підприємства-франчайзі до системи ділової активності підприємства-франчайзера та уніфікація організації господарської діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаних відносинами франчайзингу. Разом з тим, з положень оглянутих нормативних джерел [8; 26] слід розуміти, що підприємство-франчайзі не зобов'язане передавати право власності чи господарського відання стосовно об'єктів його господарської системи підприємству-франчайзеру. Тобто, повноваження управлінського впливу підприємства-франчайзера на підприємство-франчайзі та рівень самостійності останнього у здійсненні господарської діяльності та прийнятті управлінських рішень, залежать від умов договору, підписаного сторонами та можуть стосуватися окремих об'єктів управління і контролю.

Повноваження з проведення контролю та здійснення консультування щодо окремих аспектів управління господарською діяльністю підприємства-франчайзі можуть бути доповнені іншими умовами договору комерційної концесії, які, на нашу думку, можуть передбачати проведення внутрішнього аудиту витрат суб'єкта господарювання.

Враховуючи те, що роялті (регулярні відрахування) за користування франшизою є відсотком від доходу чи прибутку підприємства-франчайзі, а витрати є фактором, що прямо впливають на прибуток підприємства-франчайзі,

можливо стверджувати, що достовірність відображення результатів господарської діяльності франчайзі (зокрема, його витрат) становитиме економічний інтерес для франчайзера. З цієї ж причини франчайзер є зацікавленим у підвищенні ефективності управління господарською діяльністю підприємства-франчайзі (у т.ч. витратами), на яку можливо впливати способом, визначеним ст. 1120 п. 2 ЦК України. З даної причини, на практиці мережі ПРГ, які пропонують пакет франчайзингових послуг, інколи створюють центри оцінки ефективності співпраці з учасниками франчайзингових відносин для обґрунтування доцільності продовження партнерства. Очевидно, що сприяння підвищенню ефективності управління господарською діяльністю (зокрема, витратами) становитиме зацікавленість і для підприємства-франчайзі. Відтак, регламентація доступу підприємства-франчайзера до облікової та звітної інформації підприємства-франчайзі для проведення внутрішнього аудиту витрат є цілком можливою і доцільною, скільки дозволить досягнути консенсусу інтересів сторін та, разом з тим, не суперечитиме нормам чинного законодавства [8; 26].

Передумовою реалізації вищезазначеного завдання є виконання наступних заходів. При розробці франчайзингового пакету варто встановити регламент взаємовідносин щодо форм звітності про доходи і витрати, порядок їх представлення франчайзеру та документально зафіксувати дозвіл на доступ до інформації, що формується системою бухгалтерського обліку франчайзі для проведення камеральних перевірок (у тому числі, витрат) відділом внутрішнього аудиту франчайзера. Разом з тим, відкривати бізнес по франшизі можуть також суб'єкти господарювання, які мають право не формувати фінансової звітності та в окремих випадках - не вести обліку витрат (ФОП на спрощеній системі оподаткування). Тому, умови входження суб'єкта господарювання до корпоративної мережі ПРГ мають включати обов'язок останнього вести управлінський облік, зокрема витрат.

У межах укладення договору комерційної концесії (франшизи) також варто передбачити зобов'язання франчайзі щодо надання щоквартальної, а за умов значних обсягів діяльності, щомісячної звітності. Раціонально також створити умови для передачі облікових та звітних даних з використанням сучасних програмних продуктів у режимі онлайн.

Перевірка достовірності фінансової документації та розроблення заходів щодо підвищення ефективності управління витратами підприємства-франчайзі відділом внутрішнього аудиту підприємства-франчайзера може розширювати перелік потенційних завдань внутрішнього аудиту. Однак, економічна доцільність виконання зазначеного завдання відділом внутрішнього аудиту франчайзера можлива за умови, якщо воно є додатковим, а не пріоритетним, оскільки внутрішній аудит запроваджується насамперед з метою забезпечення контролю власника (співвласників) за діяльністю менеджменту тих суб'єктів господарювання, щодо яких у зазначених власників є право корпоративної власності та корпоративного управління.

З теоретичної точки зору розширення об'єкта внутрішнього аудиту витрат корпоративної мережі ПРГ витратами підприємств, які приєдналися до

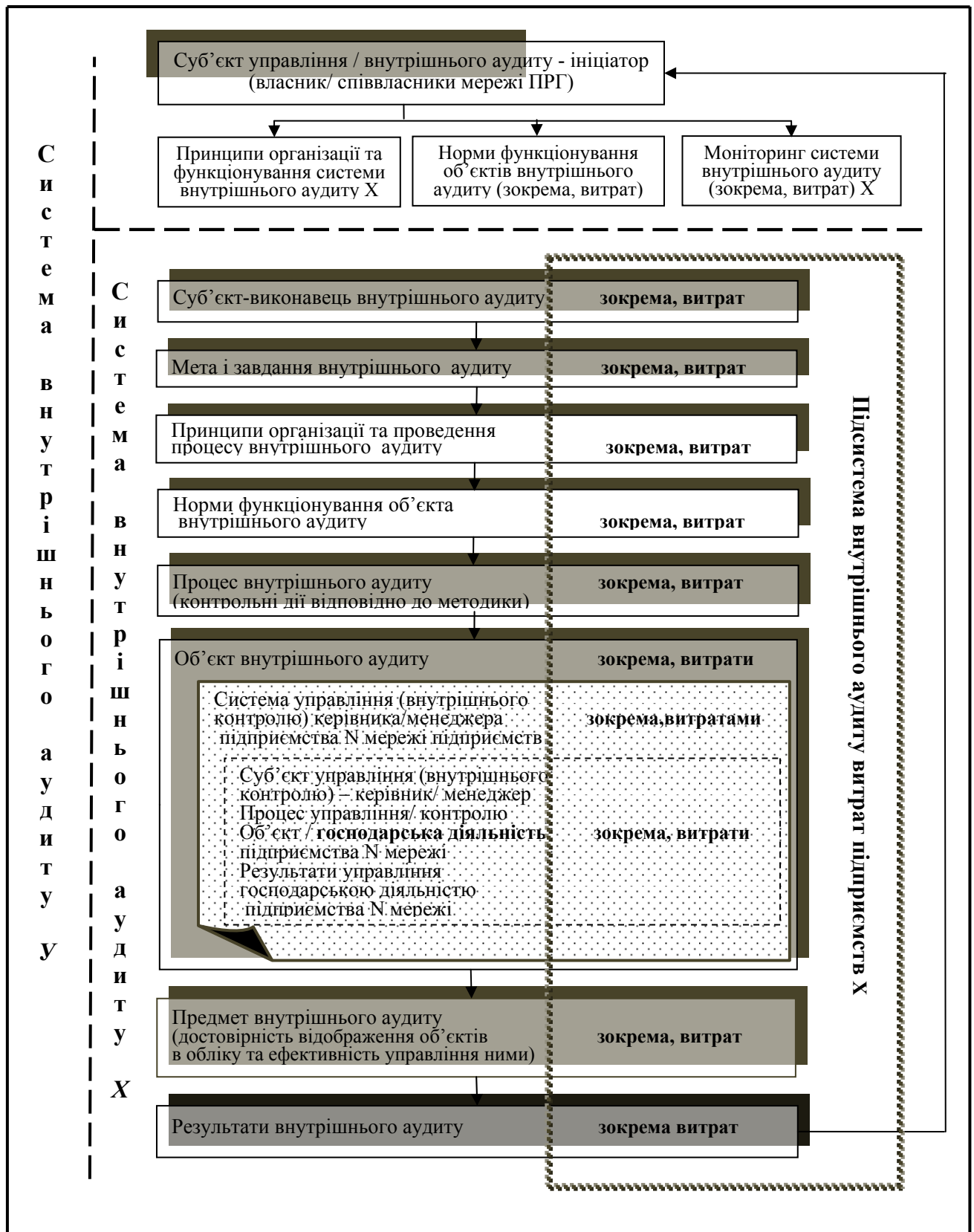

Рис. 1. Підсистема внутрішнього аудиту витрат у системі внутрішнього аудиту мережі підприємств ресторанного господарства

Джерело: створено автором на основі [3, с. 379]

мережі на засадах франчайзингу, на нашу думку, обґрунтовується ідентичністю предмета внутрішнього аудиту витрат як корпоративних так і франчайзингових підприємств, який характеризує об'єкт такими властивостями як достовірність відображення в обліку і звітності та ефективність управління витратами.

Наслідком проведеного дослідження є розроблена система внутрішнього аудиту мережі ПРГ з інтегрованими до неї елементами підсистеми внутрішнього аудиту витрат (рис. 1). Представлена система окрім детально розглянутих нами суб'єкта, об'єкта та предмета у складі основних елементів також передбачає процес, мету, завдання, принципи організації та проведення процесу, норми функціонування об'єкта та результати внутрішнього аудиту (зокрема, витрат).

Принцип – це правило, яким потрібно керуватися при здійсненні певної діяльності. При організації системи та проведенні процесу внутрішнього аудиту як форми внутрішнього контролю пропонуємо дотримуватися принципів, запропонованих у роботі [2].

Змістова характеристика норм (правових, економічних) детально здійснена у праці [4]. Норми, які стосуються правової оцінки параметрів об'єкта «витрати» містяться у чинних нормативно-правових актах. Їх можливо сформулювати у вигляді критеріїв для оцінки достовірності витрат в обліку та звітності, що включають твердження аудиту фінансової звітності, принципи бухгалтерського обліку [13], вимоги П(С)БО 16 «Витрати», а також нормативних документів, що регламентують синтетичний, аналітичний облік та документальне оформлення господарських операцій, які потребують визнання витрат, у ресторанному господарстві. Економічні норми витрат підприємства ресторанного господарства встановлюються на підприємстві. Так, норми витрачання сировини у процесі формування матеріальних витрат затверджуються у збірниках рецептур та технологічних картах підприємства ресторанного господарства.

Для формування впевненості суб'єкта-ініціатора внутрішнього аудиту у відповідності фактичних параметрів функціонування і проведення такої форми контролю встановленим ініціатором регламентам, система внутрішнього аудиту повинна включати моніторинг проведення внутрішнього аудиту (в т.ч., витрат) суб'єктом-виконавцем.

Важливе значення при організації системи внутрішнього аудиту має середовище функціонування такої системи - середовище управління. На думку В.П. Пантелеєва, при дослідженні внутрішньогосподарського контролю мають обов'язково враховуватися рівні управління суб'єктом господарювання та його організаційна структура [22, с. 96]. На важливості врахування просторового розміщення елементів системи контролю у господарському середовищі акцентує В.О. Шевчук, який представив можливі варіанти розташування суб'єкта та об'єкта контролю та на підставі цього надав графічну інтерпретацію варіантів спрямованості контрольних дій [27, с. 16-27].

У цілому підтримуємо вищезазначені позиції та вважаємо, що розташування суб'єкта-виконавця внутрішнього аудиту у складі організаційної

структури мережі ПРГ впливає на якість організації системи внутрішнього аудиту, зокрема забезпечення дотримання принципу незалежності, що варто розглянути більш детально.

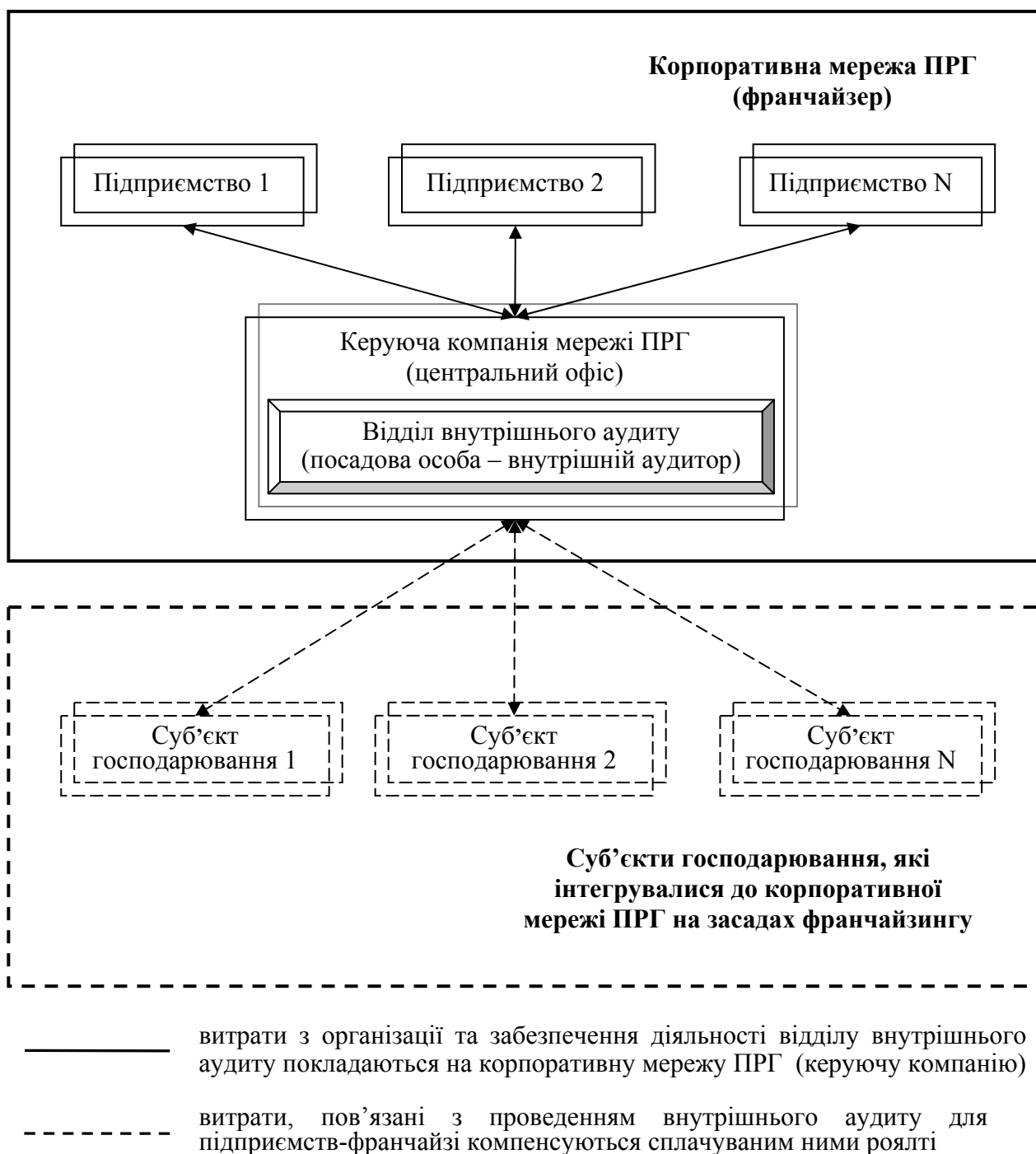

Рис. 2. Схема створення централізованого відділу внутрішнього аудиту у мережі ПРГ змішаного типу (Джерело: розроблено автором)

Особливістю системи управління мережею ПРГ є наявність елементів централізованого менеджменту - єдиного керуючого центру. Якщо у діяльності мережі ПРГ такого центру немає, то варто переглянути можливості щодо його організації, оскільки саме централізований зв'язок між підприємствами

ресторанного господарства надає економічні переваги, зокрема і щодо управління витратами.

Створення будь-якого функціонального відділу (структурного підрозділу) у складі мережі ПРГ може відбуватися двома способами: централізовано та децентралізовано. Так, прикладом централізованого способу організації структурного підрозділу є створення єдиного для всіх підприємств мережі відділу маркетингу, відділу закупок (постачання) та інших функціональних підрозділів, які не вимагають безпосередньої локалізації на кожному з підприємств мережі ПРГ. У випадку децентралізованої організації структурного підрозділу відповідна посада чи відділ мають бути передбачені на усіх закладах, пов'язаних мережевими зв'язками.

За умови децентралізованої організації відділу внутрішнього аудиту маємо ситуацію, коли на кожному підприємстві мережі буде передбачено принаймні одну посаду внутрішнього аудитора. Ми не є прихильником даного способу, оскільки, по-перше, за умови значної кількості об'єктів у складі мережі ПРГ це буде необґрунтовано затратним. По-друге, є значна загроза незалежності функції внутрішнього аудиту внаслідок можливості адміністративного впливу з боку керівників (менеджерів) підприємств.

Організувати відділ внутрішнього аудиту пропонуємо за централізованим способом, що передбачає введення до штату керуючої компанії (підприємства) мережі ПРГ та фактичне розміщення у головному (центральному) офісі (рис. 2).

Представлена на рис. 2 схема організації відділу внутрішнього аудиту також містить рекомендації щодо компенсації вартості організації та проведення даної форми контролю за умови створення у змішаній мережі ПРГ, яка поєднує як корпоративні підприємства, так і франчайзингові.

Окрім внесених нами пропозицій щодо утворення централізованого відділу внутрішнього аудиту, варто зазначити про існування інших особливостей організації управління господарською діяльністю мережі ПРГ. Зокрема, часткову централізацію таких функцій як обробка замовлень на сировину і напівфабрикати, що формуються підприємствами мережі, укладення договорів постачальниками, здійснення поставок тощо. Саме часткова централізація у головному офісі деяких управлінських функцій дозволяє суттєво економити витрати суб'єктів господарювання мережі за рахунок так званого «ефекту масштабу». Мережі ПРГ корпоративного та змішаного типу можуть мати розподільний склад для прийому й тимчасового зберігання продовольчої сировини і покупних товарів та подальшої поставки їх підприємствам мережі. За умов територіальної віддаленості деяких підприємств оприбуткування сировини може здійснюватися не лише через розподільний склад, але й безпосередньо в місцях розташування суб'єктів господарювання. Підприємства, які приєдналися до мережі ПРГ по франшизі і користуються перевагами централізованого замовлення запасів, розрахунок за них здебільшого проводять самостійно.

Централізоване формування частини витрат, пов'язаних із процесом закупівлі запасів та їх постачання підприємствам, не виключає необхідності їх

контролю на місцях. По-перше, частина продовольчої сировини, яка не підлягає тривалому зберіганню закуповується у місцях локалізації підприємств, які входять до мережі. Частка запасів, що закуповується у місцях локалізації підприємств мережі залежить від асортименту страв (виду кухні), що пропонуються споживачам. По-друге, на підприємствах відбувається власне процес вироблення продукції, пов'язаний із формуванням фактичної собівартості страв і напоїв, а також процес реалізації готових страв і напоїв, що також пов'язаний із формуванням витрат та виникнення зловживань.

Таким чином, за умови централізованої організації діяльності мережі ПРГ виникатимуть як витрати за певними господарськими операціями, які були здійснені через головний офіс мережі ПРГ, так і за тими, які були здійснені на підприємствах ресторанного господарства. Це відповідно впливає на планування та організацію роботи відділу внутрішнього аудиту.

Висновки і пропозиції. За результатами проведеного дослідження було розроблено систему внутрішнього аудиту у мережах ПРГ з інтегрованими до неї елементами підсистеми внутрішнього аудиту витрат, яка базується на логічному поєднанні та взаємодії обов'язкових системоутворюючих елементів – суб'єкта, об'єкта, предмету, процесу, принципів, мети, завдань, результатів, а також враховує особливості утворення та управління мережами ПРГ.

На підставі проведеного порівняльного аналізу внутрішнього аудиту, який здійснюється структурним підрозділом підприємства та аудиторською компанією на умовах аутсорсингу визначено помилковість визнання суб'єктом-виконавцем внутрішнього аудиту аудиторської компанії, яка є зовнішньою по відношенню до суб'єкта господарювання, власник якого ініціював внутрішній аудит та, відповідно, некоректність виокремлення таких організаційних форм внутрішнього аудиту як аутсорсинг та косорсинг. Це дозволить уніфікувати термінологічний апарат та усунути факт підміни понять.

Аргументовано можливість розширення об'єкта внутрішнього аудиту витрат корпоративної мережі ресторанного господарства витратами підприємств, які приєдналися до мережі на засадах франчайзингу.

Представлено схему створення відділу внутрішнього аудиту у складі організаційної структури мережі ПРГ найбільш поширеного на сьогодні змішаного типу, яка поєднує корпоративні та франчайзингові підприємства.

Запропонована система внутрішнього аудиту у мережах ПРГ з інтегрованими до неї елементами підсистеми внутрішнього аудиту витрат, а також схема практичного створення відділу внутрішнього аудиту у складі організаційної структури мережі є підґрунтям для реалізації внутрішнього аудиту (зокрема, витрат) у практичній діяльності мереж ПРГ України.

Бібліографічні посилання:

1. Аутсорсинг и косорсинг функции внутреннего аудита [Електронний ресурс]. - Режим доступа: https://www.kpmg.com/RU/ru/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/IARCS_9r.pdf
2. Бардаш С.В. Визначення принципів практики внутрішнього контролю суб'єкта господарювання / С.В. Бардаш // Таврійський науковий вісник. - Вип. 77. - Херсон : Айлант. - 2011. - С. 233-237.

3. Бардаш С.В. Економічний контроль в Україні : системний підхід : монографія. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. - 656 с.
4. Бардаш С.В. Норма контролю як підстава встановлення результатів контролю / С.В. Бардаш // Облік і фінанси АПК. - 2007. - № 8 (10). - С. 138-140.
5. Бардаш С.В. Організаційно-правова ідентифікація внутрішнього контролю у приватному секторі економіки / С.В. Бардаш / Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. - 2013. - № 4 (66). - С. - 3-9.
6. Беренда Н.І. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах України / Н.І. Беренда, Дьякова Н.І. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [file:///c:/users/tran/downloads/nvuuec_2015_1\(1\)_59%20\(1\).pdf](file:///c:/users/tran/downloads/nvuuec_2015_1(1)_59%20(1).pdf)
7. Виговська Н.Г. Господарський контроль в соціальноорієнтованій економіці: проблеми теорії та методології: монографія / Н.Г. Виговська. - Житомир: ЖДТУ, 2006. - 288 с/
8. Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 16 січня 2003, № 436-4 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
9. Дмитренко О.М. Формування системи внутрішнього аудиту на підприємстві / О. М. Дмитренко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013. - № 2(5). - С. 116-126.
10. Ендовицкий Д.А. Обоснование места внутреннего аудита в системе внутрихозяйственного контроля / Д.А. Ендовицкий, А.А. Архипов // Аудитор. - № 12. - 2003. - С. 37-45
11. Завадський Й.С. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т. В. Осовська, О.О. Юшкевич. : Кондор, 2006. - с. 356.
12. Закон України «Про аудиторську діяльність», прийн. Верховною Радою України від 22 квітня 1993 року, № 3125-7 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
13. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», прийн. Верховною Радою України від 16 липня 1999 року, № 996-14 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
14. Каменська Т.О. Внутрішній аудит: методологія та організація : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.09 / Тетяна Олександрівна Каменська. - К., 2011. - 560 с.
15. Каталог франшиз [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://franch.biz/catalog-franshiz/>
16. Колос І. В. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства / І. В. Колос, Н.Й. Радіонова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2013. - Вип. 1. - С. 126-141.
17. Максимова В.Ф. Системний підхід до створення концепції внутрішнього економічного контролю діяльності промислового підприємства / В.Ф. Максимова // Проблеми науки. - №5. - 2005. - С. 22-28.
18. Мережа ресторанів «MAFIA» : інформація про франшизу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fdf.org.ua/features/281-lmafia/>. - Заголовок з екрану.
19. Мултанівська Т.В. Теоретичні основи внутрішнього аудиту та його місце системі управління компанією / Т. В. Мултанівська, Т.С. Воїнова // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/>
20. Мягкова О.В. Необхідність та перспективи розвитку косорсингу функцій внутрішнього аудиту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2015_11_25_lutsk/sekcija_section_6_2015_11_25/n_eobkhdnist_ta_perspektivi_rozvitku_kosorsingu_funkcij_vnutrishnogo_auditu/112-1-0-1680
21. Назарова К.О. Синергія внутрішнього та зовнішнього аудиту : дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09 / Каріна Олександрівна Назарова. - К., 2015. - 533 с.

22. Пантелеєв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : монограф. / Пантелеєв В.П. - К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2008. - 491с.
23. Петрик О.А. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти : дис. ... докт. екон. наук: 08.06.04 / Петрик Олена Анатоліївна. - К., 2004. - 540 с.
24. Про затвердження Переліку послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми) : рішення АПУ України від 27.09.2007 № 182/5 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.apu.com.ua/apu.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&layout=edit&id=703
25. Сонин А. Внутренний аудит для успешной компании [Электронный ресурс] // Институт внутренних аудиторов / А.С. Сонин. - Режим доступа: http://www.iaa-gu.ru/inner_auditor/publication/member_articles/sonin1
26. Цивільний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-4 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
27. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії організації, методології) : монограф. / Шевчук В.О. - К. : Київ. держ. торг.- екон. ун-т, 1998. - 371 с.

List of references:

1. Outsorsing i kosorsing funksii vnutrennego audita [Elektronniy resurs]. - Rezhim dostupa: https://www.kpmg.com/RU/ru/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/IARCS_9r.pdf
2. Bardash S.V. Vyznachennya pryntsyviv praktyky vnutrishn'oho kontrolyu sub'yekta hospodaryuvannya / S.V. Bardash // Tavriys'kyu naukovyy visnyk. - Vyp. 77. - Kherson : Aylant. - 2011. - S. 233-237.
3. Bardash S.V. Ekonomichnyy kontrol' v Ukrayini : systemnyy pidkhid : monohrafiya. - K. : Kyviv. nats. torh.-ekon. un-t, 2010. - 656 s.
4. Bardash S.V. Norma kontrolyu yak pidstava vstanovlennya rezul'tativ kontrolyu / S.V. Bardash // Oblik i finansy APK. - 2007. - № 8 (10). - S. 138-140.
5. Bardash S.V. Orhanizatsiyno-pravova identyfikatsiya vnutrishn'oho kontrolyu u pryvatnomu sektori ekonomiky / S.V. Bardash / Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky. - 2013. - № 4 (66). - S. - 3-9.
6. Berenda N.I. Orhanizatsiya vnutrishn'oho audytu na pidpryyemstvakh Ukrayiny / N.I. Berenda, D'yakova N.I. [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: [file:///c:/users/tran/downloads/nvuuec_2015_1\(1\)_59%20\(1\).pdf](file:///c:/users/tran/downloads/nvuuec_2015_1(1)_59%20(1).pdf)
7. Vyhovs'ka N.H. Hospodars'kyu kontrol' v sotsial'nooriyentovaniy ekonomitsi: problemy teorii ta metodolohiyi: monohrafiya / N.H. Vyhovs'ka. - Zhytomyr: ZhDTU, 2006. - 288 s.
8. Hospodars'kyu kodeks Ukrayiny, pryunyaty Verkhovnoyu Radoyu Ukrayiny vid 16 sichnya 2003, № 436-4 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
9. Dmytrenko O.M. Formuvannya systemy vnutrishn'oho audytu na pidpryyemstvi / O. M. Dmytrenko // Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky). - 2013. - № 2(5). - S. 116-126.
10. Endovitskiy D.A. Obosnovanie mesta vnutrennego audita v sisteme vnutrihozyaystvennogo kontrolya / D.A. Endovitskiy, A.A. Arhipov // Auditor. - # 12. - 2003. - S. 37-45
11. Zavads'kyu Y.S. Ekonomichnyy slovnyk / Y.S. Zavads'kyu, T. V. Osovs'ka, O.O. Yushkevych. : Kondor, 2006. - s. 356.
12. Zakon Ukrayiny «Pro audytors'ku diyal'nist'», pryyn. Verkhovnoyu Radoyu Ukrayiny vid 22 kvitnya 1993 roku, № 3125-7 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

13. Zakon Ukrainy «Pro bukhhalters'kyy oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini», pryyn. Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy vid 16 lypnya 1999 roku, № 996-14 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
14. Kamens'ka T.O. Vnutrishniy audyt: metodolohiya ta orhanizatsiya : dys. ... dokt. ekon. nauk : 08.00.09 / Tetyana Oleksandrivna Kamens'ka. - K., 2011. - 560 s.
15. Kataloh franshyz [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://franch.biz/catalog-franshiz/>
16. Kolos I. V. Vnutrishniy audyt yak instrument pidvyshchennya efektyvnosti diyal'nosti pidpryyemstva / I. V. Kolos, N.Y. Radionova // Problemy teorii ta metodolohiyi bukhhalters'koho obliku, kontrolyu i analizu. Ser. : Bukhhalters'kyy oblik, kontrol' i analiz. - 2013. - Vyp. 1. - S. 126-141.
17. Maksimova V.F. Systemnyy pidkhid do stvorennya kontseptsii vnurishn'oho ekonomichnoho kontrolyu diyal'nosti promyslovoho pidpryyemstva / V.F. Maksimova // Problemy nauky. - №5. - 2005. - S. 22-28.
18. Merezha restoraniv «MAFIA» : informatsiya pro franshyzu [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://fdf.org.ua/features1/281-lmafiar>. - Zaholovok z ekranu.
19. Multanivs'ka T.V. Teoretychni osnovy vnurishn'oho audytu ta yoho mistse systemi upravlinnya kompaniyeyu / T. V. Multanivs'ka, T.S. Voinova // [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/>
20. Myahkova O.V. Neobkhdnist' ta perspektyvy rozvytku kosorsynhu funktsiy vnurishn'oho audytu [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: http://sophus.at.ua/publ/2015_11_25_lutsk/sekcija_section_6_2015_11_25/n_eobkhdnist_ta_perspektivi_rozvitku_kosorsingu_funkcij_vnurishnogo_auditu/112-1-0-1680
21. Nazarova K.O. Synerhiya vnurishn'oho ta zovnishn'oho audytu : dys. ... dokt. ekon. nauk: 08.00.09 / Karina Oleksandrivna Nazarova. - K., 2015. - 533 s.
22. Panteleyev V.P. Vnurishn'ohospodars'kyy kontrol': metodolohiya ta orhanizatsiya : monohraf. / Panteleyev V.P. - K. : DP «Inform.-analit. ahenstvo», 2008. - 491s.
23. Petryk O.A. Stan ta perspektyvy rozvytku audytu v Ukraini: metodolohichni ta orhanizatsiyini aspekty : dys. ... dokt. ekon. nauk: 08.06.04 / Petryk Olena Anatoliyivna. - K., 2004. - 540 s.
24. Pro zatverdzhennya Pereliku posluh, yaki mozhut' nadavaty audytory (audytors'ki firmy) : rishennya APU Ukrainy vid 27.09.2007 № 182/5 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : http://www.apu.com.ua/apu.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&layout=edit&id=703
25. Sonin A. Vnutrenniy audit dlya uspezhnoy kompanii [Elektronnyy resurs] // Institut vnutrennih auditorov / A.S. Sonin. - Rezhim dostupa: http://www.iaa-ru.ru/inner_auditor/publication/member_articles/sonin1
26. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy, pryynyatyy Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-4 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
27. Shevchuk V.O. Kontrol' hospodars'kykh system v suspil'stvi z perekhidnoyu ekonomikoyu (Problemy teorii orhanizatsiyi, metodolohiyi) : monohraf. / Shevchuk V.O. - K. : Kyyiv. derzh. torh.- ekon. un-t, 1998. - 371 s.

УДК 330.342.146:351.84](477)

JEL-Classification: O38

Мних М.В.,

доктор економічних наук, професор, академік УАН,
заслужений економіст України, провідний науковий співробітник
ДУ Інститут економіки та прогнозування НАН України

Мных Н.В.,

доктор экономических наук, профессор, академик УАН,
заслуженный экономист Украины, ведущий научный сотрудник
ГУ Институт экономики прогнозирования НАН Украины

Mnykh N.V.

Doctor of Economics, professor, academician of the UAS,
Honored Economist of Ukraine, Leading Researcher
Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science

**ЗАГРОЗИ ТА НЕБЕЗПЕКИ НЕЕФЕКТИВНОЇ ДІЇ СИСТЕМИ
СТРАХУВАННЯ ТА ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ**

**УГРОЗЫ И ОПАСНОСТИ НЕЭФФЕКТИВНЫХ ДЕЙСТВИЙ СИСТЕМЫ
СТРАХОВАНИЯ И ПЕРЕСТРАХОВАНИЯ ДЛЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ
И СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ**

**THREATS AND HAZARDS OF INEFFECTIVE ACTIONS OF INSURANCE
AND REINSURANCE FOR THE UKRAINIAN ECONOMY AND SOCIAL
PROTECTION**

Важливе значення в стабілізації фінансового ринку та забезпечення ефективного економічного розвитку економіки України має бути відведено реформуванню системи соціального захисту населення України. Важливим в цьому процесі має бути приділено зміні системи соціального захисту та соціального забезпечення населення, яка має реалізуватись з залученням механізмів комерційного страхування та перестраховування, оскільки основні показники рівня життя населення України є такими, що не відповідають стандартам ЄС. Основним механізмом, який би міг суттєво покращити соціальний захист населення є розвиток комерційного страхування, а особливо розвитку особистого накопичувального страхування в різних його сферах. В країнах з розвинутою економікою є досить розвинена система комерційного страхування, що свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між соціальними витратами суспільства та забезпеченням ефективного захисту населення через ефективний розвиток довгострокового комерційного страхування життя в усіх його формах, оскільки комерційне страхування здатне підвищувати державні соціальні стандарти, знімаючи навантаження на Державний бюджет.

Ключові слова: страхування, перестраховування, соціальне забезпечення, соціальний захист, страховий ринок.

Важное значение в стабилизации финансового рынка и обеспечения эффективного экономического развития экономики Украины должно быть отведено реформированию системы социальной защиты населения Украины. В этом процессе должно быть уделено основное внимание изменению системы социальной защиты и социального обеспечения населения, которые должны реализовываться с привлечением механизмов коммерческого страхования и перестрахования, так как основные показатели уровня жизни

населения Украины являются не соответствующими стандартам ЕС. Основным механизмом, который бы мог существенно улучшить социальную защиту населения является развитие коммерческого страхования, а особенно развитие личного накопительного страхования в различных его сферах. В странах с рыночной экономикой достаточно развита система коммерческого страхования, что свидетельствует о наличии тесной взаимосвязи между социальными расходами общества и обеспечением эффективной защиты населения через эффективное развитие долгосрочного коммерческого страхования жизни во всех его формах, поскольку коммерческое страхование способно повышать государственные социальные стандарты, снимая нагрузку на Государственный бюджет.

Ключевые слова: страхование, перестрахование, социальное обеспечение, социальная защита, страховой рынок.

Equally important in stabilizing financial markets and ensuring the economic development of Ukraine's economy should be given to reforming the social security system in Ukraine. Important in this process should be given to changing the system of social protection and social security of the population that has implemented mechanisms involving commercial insurance and reinsurance, as key indicators of living standards Ukraine are those that do not meet EU standards. The main mechanism that could significantly improve social protection is the development of commercial insurance, especially personal endowment insurance development in its various fields. In the advanced economies is quite developed system of commercial insurance, which indicates the close relationship between social costs society and ensure effective protection of the population through the efficient development of long-term commercial life insurance in all its forms, because commercial insurance is able to improve the state social standards removing the burden on the state budget.

Keywords: insurance, reinsurance, social security, social security, insurance market.

Постановка проблеми. Стан розвитку економіки та рівня життя населення в Україні свідчить про неефективні заходи по стабілізації економіки, і в першу чергу, це стосується не врахування в ході проведення реформ страхування як механізму надання реальних гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення, а також про реальні втрати інвестиційних можливостей. На сьогодні в Україні страхується лише близько 8 - 10% ризиків, тоді як у більшості розвинених країн цей показник досягає 90-95%. Частка українського страхового ринку в загальноєвропейському обсязі страхових послуг становить лише 0,05%, і це при тому, що населення України становить 7% чисельності населення Європи.

Аналіз останніх досліджень. Для України розвиток комерційного накопичувального страхування має особливе значення у зв'язку з неефективною соціальною політикою та кризою пенсійної системи, а також несприятливими демографічними тенденціями. Україна за таким видом як страхування життя знаходиться на 83 місці серед 88 країн світу.

Мета статті. Зараз в світі цей вид страхування – надійне джерело інвестиційних ресурсів та надійний механізм соціального захисту населення. В Україні особисте страхування становить на ринку страхових послуг найменшу частину, а саме 0,66% від загальної структури платежів, тоді як у країнах із розвинутою економікою цей показник дорівнює 30–40%, і щороку частина платежів зі страхування життя в загальній структурі платежів постійно збільшується. Страхова галузь забезпечує перерозподіл лише 2% валового внутрішнього продукту (цей показник у розвинених країнах становить 8-12%), не акумулює значного обсягу інвестиційних ресурсів та не

справляє відчутного впливу на процес перерозподілу валового внутрішнього продукту. Страхові платежі з усіх видів страхування із розрахунку на одного громадянина складають 699 грн. на рік, тоді як у розвинених країнах світу цей показник сягає 3 тис. дол. і більше, наприклад, у Швейцарії та Німеччині ця цифра становила більше 5-7 тис. дол. США. Страхові виплати в цих країнах досягають до 90% від суми застрахованих збитків, в Україні цей показник не досягає 20%.

Результати дослідження. Таким чином, стан розвитку страхового ринку в Україні є дуже проблематичним та таким що не задовольняє інтереси громадян України та не сприяє розвитку економіки. Всупереч теорії страхування, в Україні ринок страхування розвивається не як серйозний механізм соціального захисту населення та підприємницької діяльності, а навпаки, ринок страхування в Україні виконує не властиві йому функції і займається обслуговуванням окремих олігархічних груп та служить механізмом легалізації тіньових доходів, який отримав назву в науковій літературі як «псевдо страхування» або «схемне страхування».

В той же час, ці проблеми можуть бути ліквідовані, коли створити відповідні умови для розвитку комерційного накопичувального страхування, а також ефективного перестраховання, в першу чергу, шляхом законодавчого регулювання. На мою думку, в цих складних економічних умовах серйозним стимулом для забезпечення і формування нових соціальних стандартів, є формування нової соціальної політики, яка враховуватиме інтереси громадян та держави, а саме введення обов'язкового особистого соціального накопичувального страхування життя населення, і в першу чергу, введення обов'язкового накопичувального страхування життя для дітей, студентів, воїнів АТО та інших верств працездатного населення України, в різних формах та проявах розвитку та обов'язково соціального медичного страхування, а також введення обов'язкового накопичувального пенсійного страхування.

При цьому такі зміни повинні відбутися вже з залученням фінансових ресурсів, які були зменшені шляхом зміни відсотків відрахувань у Фонди соціального страхування на компенсаційній основі. Наприклад, зменшуючи відрахування у Фонди соціального страхування, які були здійснені, починаючи з 2014 року, на цю різницю необхідно було, а тепер терміново, необхідно ввести обов'язкове соціальне накопичувальне страхування життя, обов'язкове соціальне медичне страхування та обов'язкове соціальне накопичувальне пенсійне страхування, створивши для цих цілей обов'язкові фонди страхування. Підтверджую, що джерелом наповнення цих фондів мали б бути кошти, які відраховувались у фонди соціального страхування і їх відсоток був зменшений з більше 40% до 22%, оскільки такі зміни не принесли нічого корисного, окрім збільшення дотацій з Державного бюджету в 2016р. до 140 млрд.грн, і це ще не кінець. Важливе значення, в даний час, в системі неефективного розвитку страхування відіграє і перестраховання, оскільки перестраховання у всі роки незалежності України «вдосконалювалось» як механізм легалізації тіньових доходів при здійсненні корупційних схем.

Особливістю в діяльності страхових організацій є те, що кожна третя гривня, яка поступає до страхових компаній при здійсненні страхування перестраховується. Згідно теорії страхування, з однієї сторони слід відмітити, що це додаткові гарантії, які отримують страхові компанії та страхувальники перестраховуючи ризики, а з іншої сторони, фактично легальний механізм перетіку капіталу, в т.ч. за кордон, від одних суб'єктів до інших через механізм, який фактично називається «схемним перестрахованням».

При цьому слід наголосити на змінах тенденцій в перестрахованні в історичному аспекті, тобто, які відбуваються в залежності від політичної ситуації в Україні. Наприклад, найбільша частка перестраховань припадала на 2004 та 2010 роки, тобто роки «оранжевої революції», також прихід до влади Януковича В.Ф., де рівень перестраховувальних операцій складав більше чим 9,7 млрд. гривень. Така тенденція, на жаль, має місце і надалі.

Аналіз перестраховувальних операцій здійснених страховими компаніями в 2015 році показує, що за договорами перестраховання ризиків за 2015 рік українські страховики (цеденти, перестраховальники) сплатили часток страхових премій 9 911,3 млн. грн. (за 2014 рік – 9 704,2 млн. грн.) (рис.1), з яких:

- перестраховикам-нерезидентам – 2 530,2 млн. грн., що на 65,3% більше порівняно з 2014 р. (за 2014 рік – 1 530,5 млн. грн.);
- перестраховикам-резидентам – 7 381,1 млн. грн., що на 9,7% менше порівняно з відповідним показником 2014 року (за 2014 р. – 8 173,7 млн. грн.);
- Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 1 345,8 млн. грн. (за 2014 р. – 640,9 млн. грн.), в тому числі компенсовано:
- перестраховиками-нерезидентами – 848,1 млн. грн. (за 2014 р. – 468,5 млн. грн.);
- перестраховиками-резидентами – 497,7 млн. грн. (за 2014 р. – 172,4 млн. грн.).

Не дивлячись на збільшення вдвічі частки страхових виплат компенсованих перестраховиками, цей показник є досить мізерним.

У структурі вихідного перестраховання станом на 31.12.2015 найбільше сплачено часток страхових премій за такими видами страхування, як: страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) – 2 376,0 млн. грн. (або 24,0%) (станом на 31.12.2014 -1 040,4 млн. грн. (або 10,7%)); страхування майна – 1 798,7 млн. грн. (або 18,1%) (станом на 31.12.2014 – 1 616,3 млн. грн. (або 16,7%)); страхування фінансових ризиків – 1 712,7 млн. грн. (або 17,3%) (станом на 31.12.2014 – 2 480,5 млн. грн. (або 25,6%)); страхування відповідальності перед третіми особами – 1 052,8 млн. грн. (або 10,6%) (станом на 31.12.2014 – 858,8 млн. грн. (або 8,8%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 871,6 млн. грн. (або 8,8%) (станом на 31.12.2014 – 1 204,4 млн. грн. (або 12,4%)); страхування наземного транспорту (КАСКО) – 544,6 млн. грн. (або 5,5%) (станом на 31.12.2014 – 520,1 млн. грн. (або 5,4%));

авіаційне страхування – 293,4 млн. грн. (або 3,0%) (станом на 31.12.2014 – 199,8 млн. грн. (або 2,1%). (рис. 1).

Перерозподіл у структурі вихідного перестраховування станом на 31.12.2015 порівняно з 2014 роком відбувся на користь таких видів страхування, як: страхування вантажів та багажу (з 10,7% до 24,0%); страхування відповідальності перед третіми особами (з 8,8% до 10,6%); страхування майна (з 16,7% до 18,1%), і це відповідає «тенденціям розвитку економіки». При цьому, у структурі вихідного перестраховування відбулося зменшення з наступних видів страхування: страхування фінансових ризиків (з 25,6% до 17,3%); страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій (з 4,5% до 0,4%); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (з 12,4% до 8,8%); страхування від нещасних випадків (з 3,4% до 1,0%); страхування кредитів (з 3,1% до 1,6%).

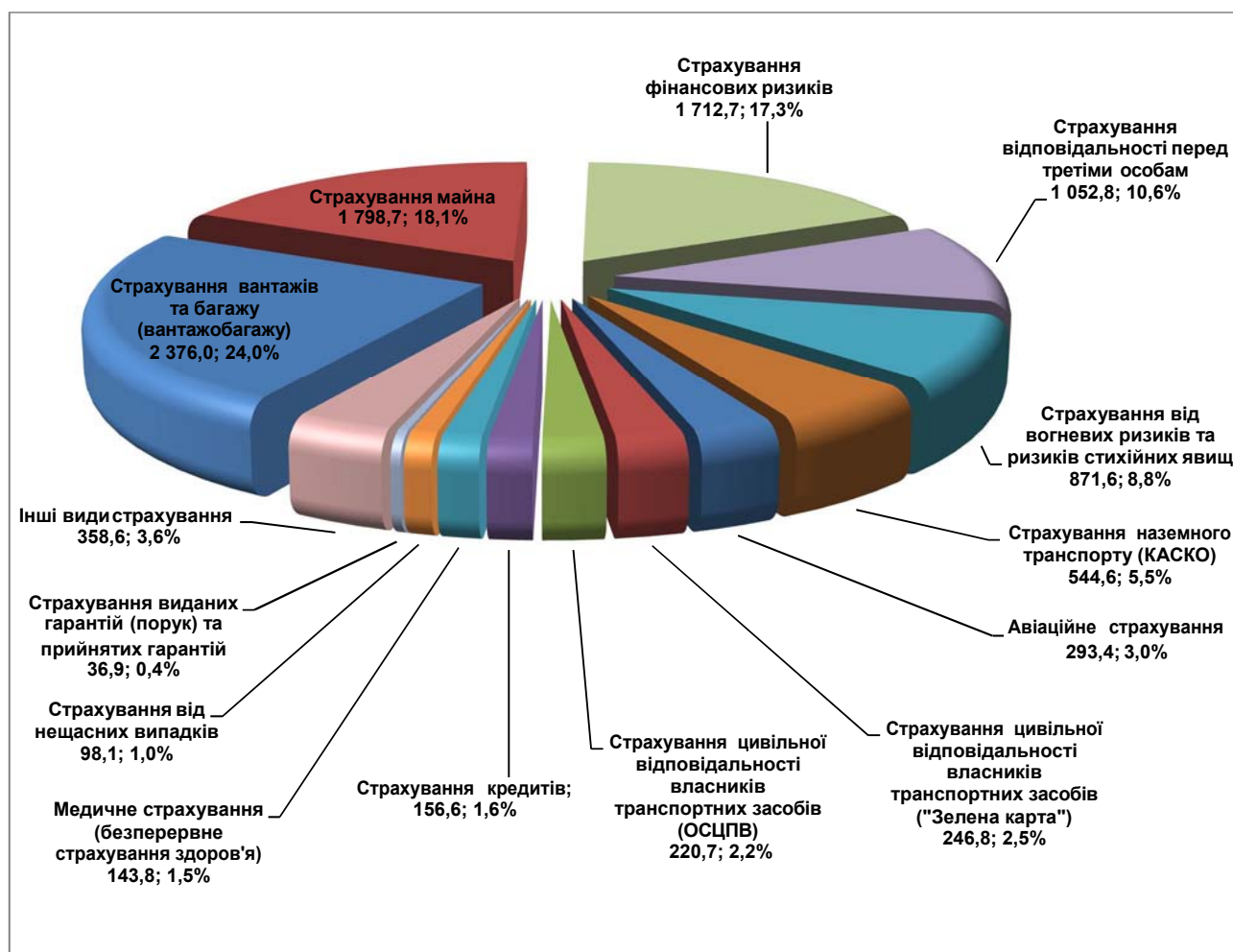

Рис. 1. Структура вихідного перестраховування за видами страхування станом на 31.12.2015 (млн. грн.)

Страхові премії сплачені на перестраховування станом на 31.12.2015 у порівнянні з відповідним періодом минулого року збільшились на 2,1% або на 207,2 млн. грн. Збільшення вихідного перестраховування відбулось майже по всіх видах страхування, окрім страхування фінансових ризиків (-31,0%), страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій (-91,5%),

страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (-27,6%), страхування від нещасних випадків (-70,4%), страхування кредитів (-48,5%).

В той же час, співвідношення вихідного перестраховування до валових страхових премій станом на 31.12.2015 становило 33,3%, що на 3 в.п. менше аналогічного показника минулого року та на 2,8 в.п. більше показника 2013 року (станом на 31.12.2014 – 36,3%, станом на 31.12.2013 – 30,5%) (рис. 2).

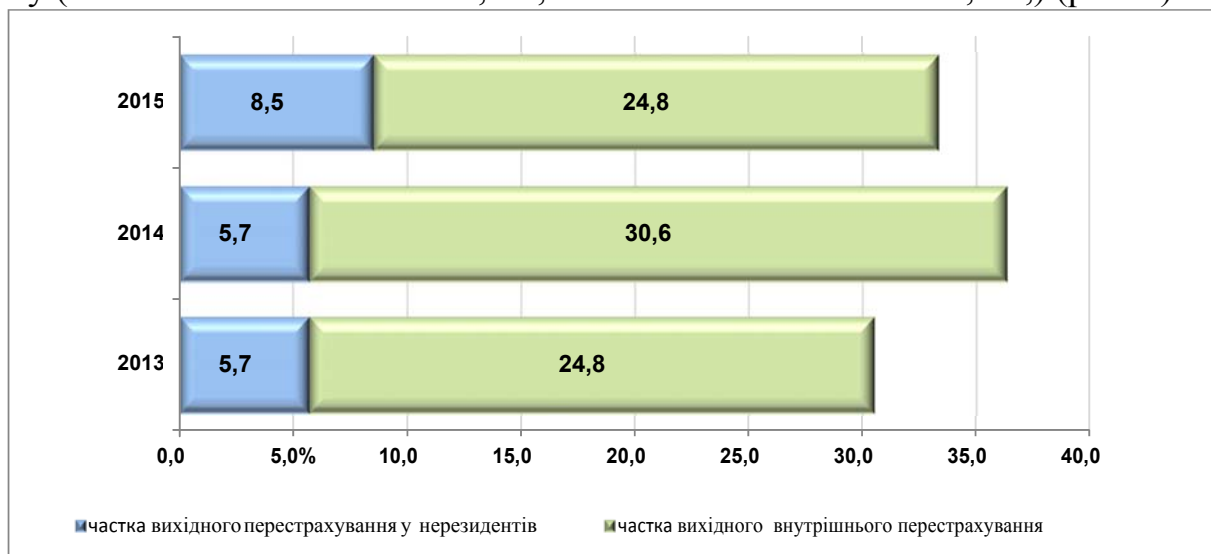

Рис. 2. Частки вихідного перестраховування у співвідношенні до валових страхових премій за 2013-2015 рр.

Рис. 3. Співвідношення часток резидентів та нерезидентів у вихідному перестраховуванні у 2013-2015 рр.

У 2015 році частка внутрішнього вихідного перестраховування зменшилась на 5,8 в.п. порівняно з 2014 роком та становила рівень 2013 року – 24,8%.

Частка зовнішнього вихідного перестраховування за 2015 рік збільшилась на 2,8 в.п. порівняно з рівнем 2014 та 2013 років.

Протягом 2013-2015 років змінювалась обсяги вихідного перестраховування, відповідно зазнали змін і частки резидентів та нерезидентів у вихідному перестраховуванні. При рості у 2015 році порівняно з 2014 роком операцій з перестраховування із страховиками-нерезидентами на 65,3% їх частка у вихідному перестраховуванні збільшилась на 9,7 в.п. до рівня 25,5%. Зменшилась частка резидентів з рівня 84,2% за 2014 рік, до рівня 74,5% за 2015 рік, свідчить лише про функціонування вже нових схем, які відбуваються в перестраховуванні (рис.3).

Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування нерезидентам найбільше сплачено до Великобританії – 24,5%, Німеччини – 18,1%, Швейцарії – 10,9%, Польщі – 8,5% та Російської Федерації – 7,2%. Структура перестраховування ризиків у нерезидентів станом на 31.12.2015р. зображена на рис.4.

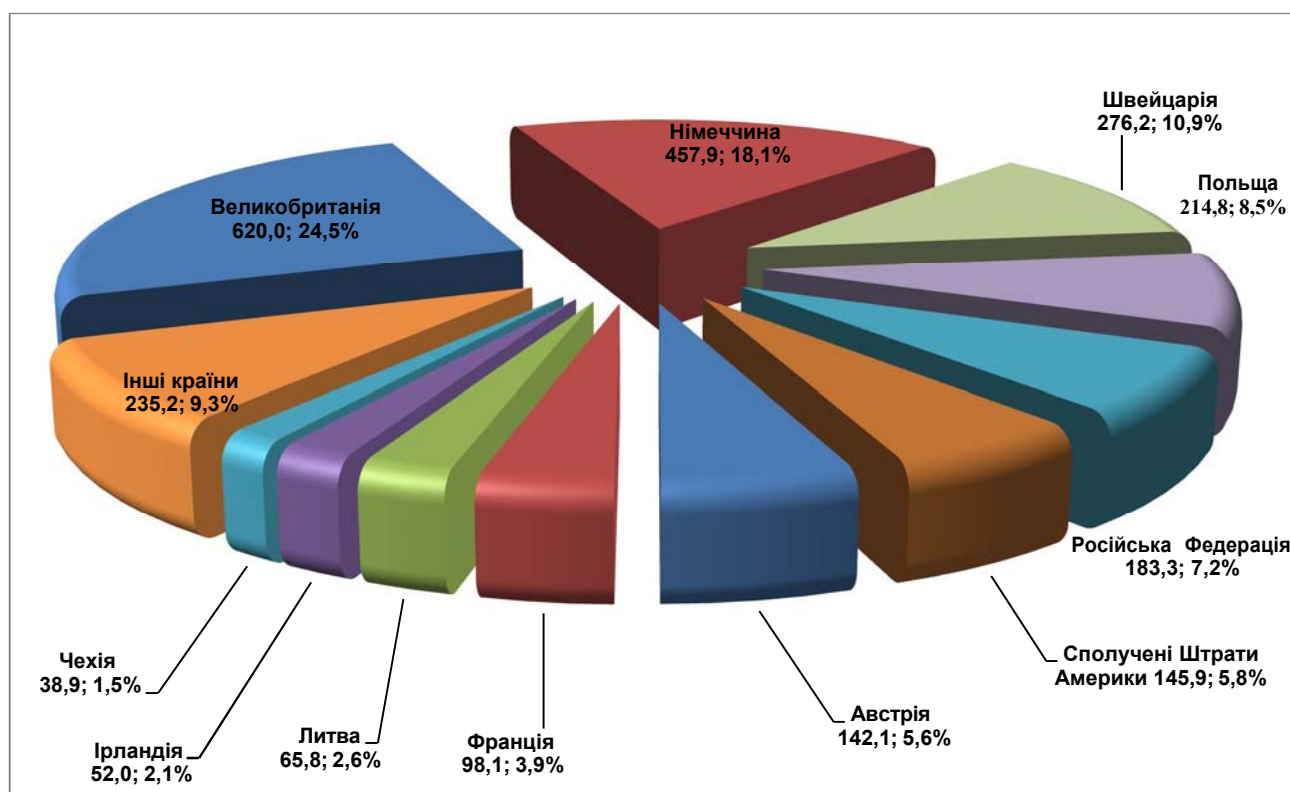

Рис.4. Частка страхових платежів, яка належить перестраховику-нерезиденту, станом на 31.12.2015 (млн. грн.)

Особливістю перестраховувальних операцій в останні 15 років є те, що кошти, які віддаються в перестраховування практично не повертаються. Досить сказати, що за період з 2004 по 2010 рр. через систему перестраховування виведено з території України коштів в сумі близько 60 млрд грн., а в період до 01.01.2016 р. ця сума склала в межах 100 млрд гривень. Якщо проаналізувати загальну суму часток страхових виплат компенсованих перестраховиками, то за останні п'ять років цей показник складає не більше 4 млрд. гривень. При цьому збережена тенденція, коли рівень компенсації страхових виплат страховиками -

резидентами складає лише 1,0%. Зазначені фактори свідчать про процвітання в Україні так званого «схемного страхування та перестраховування», яке забезпечує перерозподіл коштів та формально ризиків, бо виплати по страхових випадках від перестраховування є досить мізерним. Така ситуація є досить катастрофічною, оскільки у перестраховуванні не відбувається фактично розподіл відповідальності, що може призвести до катастрофи при здійсненні прямого страхування або ж навпаки, про прямі домовленості між страховиками, перестраховиками та страхувальниками, що страхові випадки, по так званих застрахованих ризиках, ніколи не настануть і за цими домовленостями відбувається лише перерозподіл коштів.

Слід зазначити, що більша доля перестраховувальних операцій в останні 2 роки в Україні припадає на перестраховування з страховиками та перестраховиками країн Західної Європи, США та Канади. В той же час, не дивлячись на санкції проти Російської федерації, рівень перестраховувальних операцій склав 7,2% від здійснених всіх операцій в 2015 році і це займає 5 місце серед країн світу.

Висновки та пропозиції. Потрібні реальні та термінові заходи по зміні соціальної політики та забезпечення розвитку механізмів соціального захисту непрацездатного населення з залученням механізмів комерційного страхування та надання гарантій з боку держави щодо реального соціального захисту населення. За цих умов необхідно законодавчо встановити вимоги щодо введення в Україні рейтингового перестраховування та зобов'язати страхові компанії здійснювати перестраховувальні операції тільки з відомими у світі та Україні рейтинговими страховиками та перестраховиками. Крім цього, в Україні враховувати також рейтинг страховиків, зважаючи також такі вимоги, коли страховики впродовж 10 років здійснюють ефективну страхову політику, мають стабільні фінансові показники, є фінансово спроможними та не використовують, так званого «схемного страхування».

Нерозвиненість власного страхування та реалізація його як «схемне страхування» становить серйозні загрози для соціального захисту населення та розвитку підприємницької діяльності в Україні. Враховуючи процеси по старінню населення і виходу його на пенсію, а також процеси, які пов'язані з виходом на пенсію за інвалідністю, а також безробіттям непрацездатного населення – складається ситуація соціального колапсу, що загрожує національній безпеці. За таких умов державні витрати на їх утримання стануть не підйомними для Пенсійного фонду України та Державного бюджету, що призведе до фінансової кризи в економіці. Дуже тривожною ця ситуація є і для працюючого населення та суб'єктів підприємницької діяльності. При настанні страхових випадків, а особливо з настанням природних катаклізмів, населення країни залишається сам на сам з цими проблемами і намагається їх вирішувати самостійно.

Бібліографічні посилання:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>;

2. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://forinsurer.com/files/file00565.pdf>;
3. Статистика страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://forinsurer.com/stat/>;
4. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>;
5. Статистичний аналіз страхового ринку України та його продукту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/uazt_2015_1_11.pdf;
6. Методологічні пояснення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm;
7. Закон України «Про Державний бюджет на 2015 рік» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 5, ст.37;
8. Закон України «Про Державний бюджет на 2016 рік» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 5, ст.54.
9. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://krasnookn-rda.odessa.gov.ua/novini/zvt-pro-vikonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrani-za-2014-rk/>;
10. Повний звіт роботи Пенсійного фонду України за 2015 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://pensia.ua/ua/gazeta/articles/item/1722-povnyi-zvit-roboty-pensiinoho-fondu-ukrainy-za-2015-rik/>;
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2016 рік» від 10 березня 2016 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/190-2016-%D0%BF>;
12. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78;
13. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376.

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://www.ukrstat.gov.ua>;
2. Pidsumky diial'nosti strakhovykh kompanij za 2015 rik [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://forinsurer.com/files/file00565.pdf>;
3. Statystyka strakhovoho rynku Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://forinsurer.com/stat/>;
4. Informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>;
5. Statystychnyj analiz strakhovoho rynku Ukrainy ta joho produktu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/uazt_2015_1_11.pdf;
6. Metodolohichni poiasnennia [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm;
7. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyj biudzhnet na 2015 rik» // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2015, № 5, st.37;
8. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyj biudzhnet na 2016 rik» // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2016, № 5, st.54.
9. Zvit pro vykonannia biudzhetu Pensijnoho fondu Ukrainy za 2014 rik // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://krasnookn-rda.odessa.gov.ua/novini/zvt-pro-vikonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrani-za-2014-rk/>;

10. Povnyj zvit roboty Pensijnoho fondu Ukrainy za 2015 rik // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://pensia.ua/ua/gazeta/articles/item/1722-povnyi-zvit-roboty-pensiinoho-fondu-ukrainy-za-2015-rik>;
11. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia biudzhetu Pensijnoho fondu Ukrainy na 2016 rik» vid 10 bereznia 2016 r. // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/190-2016-%D0%BF>;
12. Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia» // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, N 18, st. 78;
13. Zakon Ukrainy «Pro zahal'noobov'iazkove derzhavne pensijne strakhuvannia // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2003, №№ 49-51, st. 376.

УДК 338.47

JEL Classification: L86, L96, O12

Орлов В.М.

доктор економічних наук, професор

Кузнєцова О.В.

кандидат економічних наук

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова

Зяблов С.В.

Одеський науково-дослідний інститут зв'язку

Орлов В.Н.

доктор экономических наук, профессор

Кузнєцова О.В.

кандидат экономических наук

Одесская национальная академия связи им. А.С. Попова

Зяблов С.В.

Одесский научно-исследовательский институт связи

Orlov V.N.

D.Sc. (Economics), professor

Kuznietsova O.V.

PhD (Economics)

Odessa National Academy of Telecommunications named after A.S. Popov

Zyablov S.V.

Odessa Research Institute of Communications

ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНТЕРНЕТ-УСЛУГ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

DETERMINING THE SOCIO-ECONOMIC EFFICIENCY OF INTERNET SERVICES IN THE REGIONS OF UKRAINE

У статті досліджено визначення соціально-економічної ефективності від споживання Інтернет-послуг в розрахунку на мешканця сільських районів, здійснено оцінку соціально-економічної ефективності та розроблено методика оцінки соціальної складової ефективності з урахуванням платоспроможного попиту.

***Ключові слова:** соціально-економічна ефективність, Інтернет-послуги, інфокомунікації, цифровий розрив, інформаційне суспільство, життєзабезпечуючі фактори.*

В статье исследованы определения социально-экономической эффективности от потребления Интернет-услуг в расчете на жителя сельских районов, осуществлена оценка социально-экономической эффективности и разработана методика оценки социальной составляющей эффективности с учетом платежеспособного спроса.

***Ключевые слова:** социально-экономическая эффективность, Интернет-услуги, инфокоммуникации, цифровой разрыв, информационное общество, жизнеобеспечивающие факторы.*

Introduction. Infocommunications strategic goal is the need to provide consumers with information and communication services. The Internet is an important part infocommunications

dynamically developing. Internet services significantly affects the functions of government, the needs of businesses, organizations and the public.

Results. Currently, due to the sharp acceleration of the pace of life and the beginning of transition to information society the Internet as a telecommunications service, allows to save time and resources appropriately to improve all life-supporting factors.

Conclusions. Determining the socio-economic benefits for the individual consumption of Internet services in rural areas, based on the account of the five key drivers of human development, allows to set weighting values of these factors with the degree of mutual influence and enables to form a "matrix of influence" Internet services to social and economic life of rural residents.

Keywords: socio-economic efficiency, Internet services, infocommunication, digital divide, information society, life-supporting factors.

Постановка проблеми. В даний час всі розвинені країни рухаються до побудови інформаційного суспільства. В стратегії сталого розвитку «Україна-2020» визначено, що основною метою подальшого розвинення держави є вихід України на провідні позиції у світі через реалізацію реформ, спрямованих на підвищення ефективності діяльності всіх секторів економіки та соціальної політики держави в напрямку євроінтеграції.

Інфокомунікації є важливою складовою сучасної економіки України. Стратегічною метою інфокомунікацій є необхідність забезпечення споживачів інфокомунікаційними послугами. Інтернет є важливою складовою інфокомунікацій, що динамічно розвивається. Інтернет-послуги суттєво впливають на забезпечення функцій державного управління, задоволення потреб підприємств, організацій та населення. В умовах зростання ролі інфокомунікаційних послуг у розвитку економіки країн, одним з показників рівня розвитку Інтернет-послуг є рівень доступності жителів всіх населених пунктів до сучасних телекомунікаційних послуг. Оскільки, саме телекомунікації є одним з чинників життєзабезпечення населення, то надання якісних та доступних послуг зв'язку у сільських районах має особливе значення.

Сільські райони потребують розвитку телекомунікаційних мереж, оскільки на сьогоднішній день деякі сільські населені пункти України знаходяться фактично відрізаними від зовнішнього світу. Так, лише 24% мешканців села мають постійний доступ до мережі Інтернет (в містах цей показник перевищує 50%). Складність ситуації загострюється наявними проявами економічної кризи, складними політичними умовами, скороченням обсягів зовнішнього та внутрішнього інвестування тощо. Тобто існує проблема, пов'язана з нерівномірністю розвитку телекомунікаційної мережі країни та пов'язана з цим проблема цифрового розриву, яка ускладнюється обмеженістю можливостей розвитку телекомунікаційної мережі на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед чисельних робіт, присвячених дослідженню питань соціально-економічної ефективності діяльності підприємств, зокрема, сфери зв'язку та інформатизації, можна відзначити праці Варакіна Л.Є., Воробієнка П.П., Горелик М.А., Гранатурова В.М., Джипа А., Князевої О.А., Кузовкової Т.А., Новикової І.В., Орлова В.М., Редькіна О.С, Тихвінського В.О. та ін. Але питання визначення соціально-економічної ефективності впровадження Інтернет-послуг, особливо в сільській

місцевості, привертають увагу незначної кількості вчених та практиків, тому досліджено фрагментарно, що і обумовлює вибір теми дослідження, її актуальність та науково-прикладне значення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У цих умовах постає нове наукове завдання, яке полягає в тому, щоб в умовах наявності цифрового розриву та впливу інших негативних соціально-політичних, економічних та інших чинників забезпечити усі прошарки населення, особливо сільські регіони, мінімальним набором соціально-значущих телекомунікаційних послуг, зокрема, послугами мережі Інтернет, забезпечивши при цьому ефективність економічної діяльності операторів. Тобто виникає необхідність формування наукових основ та прикладних інструментів оцінки соціально-економічної ефективності діяльності телекомунікаційного підприємства щодо впровадження Інтернет-послуг у сільській місцевості.

Ціль статті. Основною ціллю даної роботи є розробка прикладних підходів щодо визначення соціально-економічної ефективності Інтернет-послуг у регіонах України.

Виклад основного матеріалу. Вплив Інтернету може бути як позитивним так і деструктивним і навіть криміногенним, але в даній роботі вплив негативного контенту не розглядається (тематика юридичного напрямку). Відповідальність за контент несе сам «блогер», але для зменшення впливу небажаного контенту в Інтернет-клубах при освітніх чи культурних установах постачальник послуг зобов'язаний встановлювати відповідні фільтри, тим більше, що на рівні району, районного центру це реально і не вимагає великих витрат.

Визначення ефективності надання Інтернет-послуг повинно відбуватися на різних рівнях його виникнення. Так, соціально-економічна ефективність для підприємства може визначатися за показниками: економія робочого часу, зниження трудомісткості, умовна економія штату, зменшення тощо. Соціально-економічна ефективність для громадян, що мешкають у селі, може виражатися у показниках розширення можливостей отримання інформаційних та інших послуг, більш раціонального використання вільного часу, можливість навчатися та здійснювати покупки он-лайн тощо.

На рівні держави соціально-економічна ефективність відбивається у скороченні цифрового розриву, підвищенні іміджу держави, прискоренням розвитку соціально-відповідального бізнесу, зростання ВВП завдяки росту обсягів он-лайн торгівлі і т.п.

Інтегральний результат оцінки ефективності надання Інтернет-послуг у сільській місцевості повинен розглядатися як комплекс, який містить економічну, соціальну, організаційну та технологічну складові.

При введенні адміністративної реформи і нового адмінподілу (АП) (істотного укрупнення районів і зменшення їх кількості) відповідні контент-фільтри повинні встановлювати всі провайдери регіону. Впровадження нового АП відбудеться в найближчі 2-3 роки, про це свідчать прийняті закони про

децентралізацію [(в т.ч. бюджетів) тощо]. Так як витрати на телекомунікаційну мережу в основному визначаються:

1) площею адмін-одиниць, яка фактично визначає довжину ліній до комутаційного вузла;

2) числом і ємністю комутаційних вузлів.

Дохід же буде визначатися «попитом» (платоспроможним), що відповідає чисельності активного населення і його розміщення. Тобто ефективність розширеного впровадження Інтернет в сільську місцевість структурована за новими правилами в першу чергу залежатиме від того соціально-економічного результату (ефекту), який відчує на собі кожен мешканець сільського населеного пункту. Тому вирішення питання оцінки впливу Інтернет на соціально-економічні складові життєдіяльності представляє базу для визначення та прогнозування попиту, тобто можливих доходів оператора.

Перед розглядом варіанту оцінки впливу Інтернет на соціально-економічні складові необхідно відзначити наступні обставини.

1) У разі зміни структури АП може істотно змінитися конфігурація мережі, однак, щоб скоротити витрати оператора на найбільш витратну лінійну частину необхідно і достатньо в більшості випадків використовувати сучасні радіосистеми на кінцевих точках роздачі каналів споживачеві. Т.ч. за допомогою гібридної технології волокно до центру комутації, а далі по радіоканалах можливе надання інформації на площу від 100 до 300 кв.км. Враховуючи, що більшість районів має площу 2500 кв.км., то буде досить 15 каблурованих пунктів. Не розглядаючи суто технічні питання, потрібно відзначити, що в даний час з урахуванням вартості землі, її належності, а також вартості і термінів проведення земляних робіт, радіо-засоби за приведеними витратами, як правило, значно менші (2 і більше разів). Особливо вони ефективні в тих випадках коли не потрібні спеціальні дозволи на використання радіочастот.

В даний час набуло широкого розвитку обладнання радіо-доступу, що дозволяє організувати канали зі швидкістю до 100 Мбіт (вище 10) на відстань до 35 км. Устаткування використовує секторні антени, що дозволяють з однієї точки забезпечити 10 напрямків. Найбільш істотно, що в даний час вартість пари прийомопередавачів знаходиться в межах 8000 грн. З точки зору оператора обладнання радіо-каналів має значно меншу трудомісткість технічного обслуговування, ніж устаткування провідного зв'язку, що виконує ті ж функції.

2) Не менш важливим питанням для оператора, крім оптимізації витрат, є збільшення доходу, тобто зростаючого попиту.

Важливо відзначити, що грамотність користувача безумовно має значення, однак в Інтернет-технологіях завжди можна скористатися «знаючим користувачем», навіть якщо ними є школярі, які освоюють Інтернет в рази швидше дорослих, причому до цього їх штовхає не тільки цікавість, але й саме життя. Так на 2014-2015 навчальний рік навіть для учнів шостих-сьомих класів не надруковано підручників і проблему пропонують вирішувати за допомогою Інтернету. Безумовно це соціальний перегин, однак і вартість підручників

(навчальних посібників) до 50 грн. за одиницю, тобто набір близько 400 грн., а це більше половини середньодушового доходу більшості жителів СНП.

Одним з непоправних ресурсів і практично незамінним для людини і в цілому для суспільства є «час». Інфокомунікаційні послуги практично як ніякі інші дозволяють долати час та простір. При цьому чим більше розвивається суспільство тим більше цінується «час», як робочий так і вільний. Однією з перших спроб комплексного дослідження вирішення проблеми повної соціально-економічної ефективності зв'язку була наукова робота, проведена Горелик М.А. [5]. У цій роботі оцінювалася народногосподарська ефективність в основному телефонного зв'язку. У роботі було відзначено, що «багатогранний прояв ефекту, одержуваного товариством у результаті розвитку зв'язку, пов'язано й значною мірою є наслідком заощадження часу» [5]. Там же зазначено, що ще К. Маркс сформулював: «Всяка економія в кінцевому рахунку зводиться до економії часу» [5], а запропонований Т.С. Хачатуровим метод економічної оцінки вільного часу ще в 1959 році був заснований на тому, що всяка його економія дозволяє збільшити кількість годин вивільнюваних для продуктивної праці, що дає великий народногосподарський ефект [11]. В якості тимчасового нормативу для експериментальних та усереднених розрахунків рекомендувалася оцінка позаробочого часу 0,67 грн./люд.час.

Ці оцінки були справедливими в умовах недостатнього розвитку телефонного зв'язку і тим більше наявності квартирних телефонів, особливо в селі, де нормативний показник за нормами технологічного проектування становив 5% (сумарне число телефонів на 100 жителів).

В даний час у зв'язку із різким прискоренням темпів життя і переходу до початку інформаційного суспільства Інтернет, як послуга телекомунікації, дозволяє максимально заощаджувати часовий ресурс і відповідним чином покращувати всі життєзабезпечуючі фактори.

Вже більше десяти років показник якості та обсягу Інтернет-послуг введений як один з основних в індекс людського розвитку (ІЛР), який визначається програмою ООН. Професором Британського університету Яном Уокером була запропонована математична формула сучасної оцінки вартості часу [4]:

$$V=(W((100-t)/100))/C, \quad (1)$$

де V – вартість за годину;

W – погодинна заробітна плата людини;

t – ставка податку;

а C – місцева вартість життя.

Він поравував, що у відповідності зі своїм рівнянням, середня британська хвилина коштує трохи більше 10 пенсів (15 центів) для чоловіків і вісім пенсів (12 центів) для жінок.

Використовуючи формулу [1] для оцінки часу звичайних дій індивідуума можна стверджувати, що немає такої речі як безкоштовний обід або навіть безкоштовна вечеря. Доки ви чистите зуби протягом двох хвилин, ви використовуєте до 20 пенсів (30 центів) "втраченого" часу. Дослідження показало, що середня вартість готування вечері, включаючи вартість

витраченого часу і вартість інгредієнтів, склала 15.72 доларів, у той час, як середня вартість замовленої їжі склала 7.31 доларів.

Ян Уокер довів [4], що людям в Центральній Англії це може показати наскільки цінним є їх час відносно кожного завдання, яке вони повинні виконувати, чи є це приготуванням їжі, сном або роботою. Він каже, що це також дозволяє людям вирішувати, чи варто витратити додаткові гроші, щоб заощадити час. Іншими словами, вам вирішувати - чи використовувати таксі (щоб заощадити час) або автобус (щоб заощадити гроші).

Безумовно, що для умов України в даний час приймати англійську оцінку хвилини часу не доцільно через істотну різницю в економічному становищі країн. Однак, діючи за методикою оцінки ІЛР можливо перерахувати співвідношення валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності (ВВП за ПКС) і отримати оцінку вартості хвилини часу в Україні. Природно, що при економічному зростанні цінність часу збільшується. Оцінка часу в Україні при проведені перерахунку¹ відповідає: 15 грн. за годину для чоловіків і 12 грн. за годину для жінок. На даному етапі економію часу за рахунок Інтернет-послуг можна навести до кількісної оцінки в гривнях.

На підставі проведення емпіричних досліджень авторів, аналізу статистичних даних щодо соціально-культурних та економічних показників мешканців сіл, а також опитування експертів запропоновано наступні вагові коефіцієнти впливу Інтернету на соціально-економічні складові жителів СНП:

I. «Здоров'я» – при необхідності його поліпшення терапевтичними (50-60% загальних нездужань) засобами: уточнення діагнозу, проведення консультацій, моніторинг, пошук потрібних ліків тощо на рівні ~ 65-70%.

II. «Добробут» – збут (реалізація) оптимальні ціни, обсяг продукції на рівні 60-70%. Придбання товарів за всієї необхідної номенклатури зокрема ексклюзив. Прогноз нового продукту 60%. У кореляції зі знаннями та новими технологіями - 50%.

III. «Знання» – отримання інформації, уточнення методів і засобів впливу, можливість обміну досвідом або пряме застосування, консультації, необхідна література нова, довідкова. Інформаційний рівень ~ 85%.

Інформація – дія застосування ~ 45%. 50 / 50.

IV. «Екологія» – захист землі, води, довкілля, можливість моніторингу, передача даних аналізу тощо 45-50%.

V. «Культура» - до дому – книги, картини, музеї, музика, театр «все» для «клубного екрану». Дамам - мода, фасони, рецепти; чоловікам - футбол; дітям - мультфільми та стиль до 80% заповнення дозвілля, але обов'язково з «Фільтрами моралі».

В даний час існує Програма розвитку ООН, де всі країни оцінюються за ІЛР, що визначає рівень основних життєзабезпечуючих факторів, які були перераховані вище. При цьому «Здоров'я» оцінюється за кількістю років життя, «Добробут» за рівнем ВВП на душу населення, «Знання» за кількістю років навчання, «Екологія» за комфортністю зовнішнього середовища (чистота води,

¹ за розрахунками авторів у 2014р.

повітря і т.д.), «Культура» за причетність індивідуума до бібліотек, музеїв, театру, кіно та ін.

Підсумкові оцінки утворюють рейтинг країни в відносних одиницях, при цьому «1» є найвищою оцінкою. Вищий рейтинг за даними на 2014 рік займає Норвегія зі значенням 0,944, нижчий Нігер зі значенням 0,348. Всього проіндексовано 188 країн. Україна займає 81 місце між Йорданією 80 місце і Алжиром 83 місце.

Пропонується зробити квадратну «матрицю впливу» [8] факторів X_1 X_2 X_3 X_4 X_5 , де значення кожної X_i фактично є впливом одного на інший. Тобто X_{12} є впливом фактора «Здоров'я» на «Добробут» та показує зміну значення фактора «Добробут» при зменшенні фактора «Здоров'я». При цьому підході можна подивитися зміни ІЛР при різних рівнях «Добробуту» і рівні впливу, наприклад, як «2» на «1» через квадрат різниці між номінальним значенням (наприклад, 1 чи 100%) та значенням погіршення (0,1 чи 10%). Таким чином «матриця впливу» набуває вигляду:

$$\begin{matrix} X_{11} & X_{12} & X_{13} & X_{14} & X_{15} \\ X_{21} & X_{22} & X_{23} & X_{24} & X_{25} \\ X_{31} & X_{32} & X_{33} & X_{34} & X_{35} \\ X_{41} & X_{42} & X_{43} & X_{44} & X_{45} \\ X_{51} & X_{52} & X_{53} & X_{54} & X_{55} \end{matrix} \quad (2)$$

При зміні одного з життєзабезпечуючих факторів на 10% інші відповідно змінюються. На наш погляд для зручності розрахунку доцільно змінити масштаб, представляючи сумарний рейтинг в «1000» відносних одиниць, тобто

$$R = I_{зд} + I_{д} + I_{зн} + I_{е} + I_{к} = 1000$$

при максимально можливій задоволеності індивіда.

Запропоновано такі показники та вагові коефіцієнти впливу Інтернету на ІЛР: X_1 «Здоров'я» (70%), X_2 «Добробут» (50%), X_3 «Знання» (45%), X_4 «Екологія» (50%), X_5 «Культура» (80%).

Розглядаючи усталений уклад життя (без різких обурень і катаклізмів), ваги факторів можна представити в такий спосіб $I_{зд} = 300$; $I_{д} = 200$; $I_{зн} = 200$; $I_{е}$ та $I_{к}$ по 150 (у відносних одиницях).

Для розгляду механізму впливу факторів один на одного, а в подальшому і впливу Інтернет на ці фактори, такий розподіл на наш погляд досить збалансований.

Проводити оцінки при крайніх значеннях факторів на наш погляд недоцільно, тому що при серйозному порушенні «Здоров'я» людина гине, також як і при відсутності «Добробуту», що забезпечує «Здоров'я», а при відсутності «Знань» і «Культури» індивідуум перестає існувати як особистість. Також як і при серйозному порушенні «Екології» людина та її потомство не виживає.

Взаємовплив факторів на наш погляд виражається як лінійною так і квадратичною залежністю, наприклад, якщо $I_{зд}$ (індекс «Здоров'я») погіршиться на 10% (залишається 0,9), то індекс «Добробут» погіршиться на 19% (залишиться 0,81 від номіналу), також як та індекс «Знання» $I_{зн} = 0,81$, а індекси «Екологія» та «Культура» зменшаться пропорційно та будуть складати по 0,9 від прийнятого нами номіналу.

З урахуванням прийнятих градацій загальну зміну рейтингу ІЛР, при зміні значень життєзабезпечуючих факторів, може бути описано наступною системою рівнянь. При цьому важливо відзначити, що можливо прийняти іншу систему градацій життєзабезпечуючих індексів, а також рівнів ступеня впливу їх один на одного, проте на механізм розрахунку це не вплине, а буде змінюватися лише значення рейтингу прийнятне для конкретного (видатного) випадку, тобто не для звичайного, стаціонарного стану.

Отже, при зміні індексу фактору «Здоров'я» на Δz щодо номіналу (де Δz показує погіршення, наприклад на 0,1) рейтинг ІЛР буде описаний рівнянням [8]:

$$R_{zd} = I_{zd} (1-\Delta zd) + I_d (1-\Delta zd)^2 + I_{zn} (1-\Delta zd)^2 + I_e (1-\Delta zd) + I_k (1-\Delta zd) \quad (3),$$

При зміні індексу фактору «Добробут» (Δd):

$$R_d = I_{zd} (1-\Delta d) + I_d (1-\Delta d)^2 + I_{zn} (1-0,5\Delta d) + I_e (1-0,5\Delta d) + I_k (1-0,5\Delta d) \quad (4),$$

При зміні індексу фактору «Знання» (Δzn):

$$R_{zn} = I_{zd} (1-\Delta zn) + I_d (1-\Delta zn) + I_{zn} (1-\Delta zn) + I_e (1-\Delta zn) + I_k (1-\Delta zn)^2 \quad (5),$$

Для зміни індексу фактору «Екологія» (Δe):

$$R_e = I_{zd} (1-\Delta e)^2 + I_d (1-\Delta e) + I_{zn} (1-0,5\Delta e) + I_e (1-\Delta e) + I_k \quad (6),$$

Для індексу фактору «Культура»:

$$R_k = I_{zd} (1-0,5\Delta k) + I_d (1-0,5\Delta k) + I_{zn} (1-\Delta k)^2 + I_e (1-\Delta k)^2 + I_k (1-\Delta k) \quad (7),$$

підставляючи прийняті значення індексів факторів життєзабезпечення отримаємо, що сумарна ІЛР при зменшенні X_1 на 10% («Здоров'я») складе - 860 в.о. при номінальному значенні 1000 в.о.; при зменшенні X_2 на 10% складе 910 в.о., при X_3 885 в.о.; X_4 на 10% складе 895 в.о.; та X_5 на 10% складе 890 в.о.

У світовому ранжируванні країн за ІЛР наша зміна на 140 пунктів від номіналу (860 в.о. – 1000 в.о.) відповідає 133 пунктам від першого місця (Норвегія) в країнах з дуже високим ІЛР до 37 місця (Барбадос). Або в країнах із середнім рівнем розвитку зі 103 місця (Мальдіви) до 142 (Бангладеш).

Оцінка впливу Інтернет на індекс людського розвитку для пересічного мешканця СНП (незалежно від того використовує він його сам або йому забезпечує надання інформації його родичі) проводиться аналогічним чином із урахуванням прийнятих коефіцієнтів та може бути представлена рівняннями:

для «Здоров'я»

$$R_{zd} = I_{zd} (1-\Delta zd K_{i_{zd}}) + I_d (1-\Delta zd K_{i_d})^2 + I_{zn} (1-\Delta zd K_{i_{zn}})^2 + I_e (1-\Delta zd K_{i_e}) + I_k (1-\Delta zd K_{i_k}) \quad (8)$$

для «Добробуту»

$$R_d = I_{zd}(1-\Delta d K_{i_{zd}})+I_d(1-\Delta d K_{i_d})+I_{zn}(1-0,5\Delta d K_{i_{zn}})+I_e(1-0,5\Delta d K_{i_e})+I_k(1-0,5\Delta d K_{i_k}) \quad (9)$$

Аналогічно для R_i при зміні факторів «Знання», «Екологія» та «Культура».

Підставляючи прийняті значення $K_{i_{zd}}$ отримаємо оцінку впливу Інтернет на індекс «Здоров'я» та далі на сумарний ІЛР. Індекс «Здоров'я», при його погіршенні на 10%, та рівним 270 в.о. при наявності Інтернет складе 288 в.о.

Сумарний ІЛР складе замість 860 в.о. – 940 в.о., й покаже, що погіршення склало всього 6% замість 14%, ефективність майже 2,5 рази, а при оцінці ІЛР за світовими градаціями відповідає переходу з 37 місця на 17 місце в країнах з дуже високим рівнем ІЛР і в країнах із середнім рівнем розвитку ІЛР зі 142

(Бангладеш) до 131 (Вануату). Інакше кажучи, наявність Інтернет зменшує негативний вплив при погіршенні «Здоров'я» в 2,5 рази.

Тобто, як вже визначалося, сумарний ІЛР при зменшенні X_1 на 10% («Здоров'я») складе – 860 в.о. при номінальному значенні 1000 в.о.; при зменшенні X_2 на 10% складе 910 в.о., при X_3 885 в.о.; X_4 на 10% складе 895 в.о.; та X_5 на 10% складе 890 в.о.

Висновки. В роботі запропоновано прикладні підходи до визначення соціально-економічного ефекту для індивіду від споживання Інтернет-послуг в сільських районах, який базується на урахуванні п'яти ключових факторів людського розвитку («Здоров'я», «Добробут», «Знання», «Екологія», «Культура»), надає змогу встановити вагові значення цих факторів зі ступенем взаємного впливу та дозволяє сформулювати «матрицю впливу» Інтернет-послуг на соціально-економічне життя мешканця сільської місцевості. Такий спосіб дозволяє визначити місце країни в рейтинговій класифікації, подібно оцінкам ІЛР за методикою ООН при впровадженні Інтернет-послуг.

Бібліографічні посилання:

1. Варакин Л.Е. Цифровой разрыв в Глобальном информационном обществе. Теория и практика измерений. – [2-е изд., дополн.] / Л.Е. Варакин. – М.: МАС, 2004. – 272 с.
2. Воробієнко П.П. Проблеми використання закономірностей впливу ІКТ на економічний розвиток країни [Текст] / П.П. Воробієнко, В.М. Гранатуров // Економіка України. – 2011. - № 8. – С. 26-33.
3. Воробієнко П.П. Проблеми широкоплатформного доступу до Інтернету в Україні / П.П. Воробієнко, В.М. Гранатуров // Науковий журнал «Управління економікою: теорія і практика». – №2 (627), 2014. – С. 51-62.
4. Время – деньги! Что означает эта фраза? Имеет ли она смысл сегодня? [Электронный ресурс]. – Саморазвитие. - Режим доступа: <http://headlife.ru>.
5. Горелик М. А. Экономические проблемы повышения эффективности связи / М. А. Горелик. – М.: Радио и связь, 1985. – 120 с.
6. Економіка телекомунікацій [Текст]: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів]; за заг. ред. В.М. Орлова. – О.: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2014. – 512 с.
7. Кузнецова О.В. Сільський зв'язок та його важливість для соціально-економічного розвитку регіонів України / О.В. Кузнецова // Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2-4 жовтня 2014 р., м. Хмельницький). – Хмельницький: ХмЦНП, 2014. – С. 312-313.
8. Кузнецова О.В. Соціально-економічна ефективність впровадження Інтернет-послуг оператором зв'язку : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 : захищена 31.05.16 / Кузнецова Ольга Вікторівна; Державний університет телекомунікацій. – Київ, 2016. – 231 с.
9. Рекомендації парламентських слухань на тему: Реформи галузі інформаційно-комунікаційних слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України Схвалено Постановою Верховної Ради України від 31 березня 2016 року № 1073-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/page>
10. Стан і розвиток зв'язку в Україні у 2015 році // Статистичний бюлетень, 2016. – К.: Державна служба статистики. – 29 с.
11. Хачатуров Т. С. Эффективность капитальных вложений / Т. С. Хачатуров. – М.: Экономика, 1979. – 335 с.

List of references:

1. Varakyn L.E. Tsyfrovoy razryv v Hlobalnom ynformatsyonnom obshchestve. Teoryya y praktyka yzmereny. – [2-e uzd., dopoln.] / L.E. Varakyn. – M.: MAS, 2004. – 272 s.
2. Vorobiyenko P.P. Problemy vykorystannya zakonomirnostey vplyvu IKT na ekonomichnyy rozvytok krayiny [Tekst] / P.P. Vorobiyenko, V.M. Hranaturov // Ekonomika Ukrayiny. – 2011. - № 8. – S. 26-33.
3. Vorobiyenko P.P. Problemy shyrokosmuhovoho dostupu do Internetu v Ukrayini / P.P. Vorobiyenko, V.M. Hranaturov // Naukovyy zhurnal «Upravlinnya ekonomikoyu: teoriya i praktyka». – №2 (627), 2014. – S. 51-62.
4. Vremya – denhy! Chto oznachaet éta fraza? Ymeet ly ona smysl sehodnya? [Élektronnyy resurs]. – Samorazvytye. - Rezhym dostupa: <http://headlife.ru>.
5. Horelyk M. A. Ékonomycheskye problemy povysheniya éffektyvnosti svyazy / M. A. Horelyk. – M.: Radyo y svyaz, 1985. – 120 s.
6. Ekonomika telekomunikatsiy [Tekst]: navch. posib. [dlya studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv]; za zah. red. V.M. Orlova. – O.: ONAZ im. O.S. Popova, 2014. – 512 s.
7. Kuznyetsova O.V. Silskyi zvyazok ta yoho vazhlyvist dlya sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrayiny / O.V. Kuznyetsova // Mekhanizmy, stratehiyi, modeli ta tekhnolohiyi upravlinnya ekonomichnymy systemamy intehratsiynykh protsesiv: teoriya, metodolohiya, praktyka: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (2-4 zhovtnya 2014 r., m. Khmelnytskyi). – Khmelnytskyi: KhmTSNP, 2014. – S. 312-313.
8. Kuznyetsova O.V. Sotsialno-ekonomichna efektyvnist vprovadzhennya Internet-posluh operatorom zvyazku : dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04: zakhyshchena 31.05.16 / Kuznyetsova Olha Viktorivna; Derzhavnyy universytet telekomunikatsiy. – Kyyiv, 2016. – 231 s.
9. Rekomendatsiyi parlament-skykh slukhan na temu: Reformy haluzi informatsiyno-komunikatsiynykh slukhan na temu: «Reformy haluzi informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy ta rozvytok informatsiynoho prostoru Ukrayiny Skhvaleno Postanovoyu Verkhovnoyi Rady Ukrayiny vid 31 bereznya 2016 roku № 1073-VIII [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/page>.
10. Stan i rozvytok zvyazku v Ukrayini u 2015 rotsi // Statystychnyy byuleten, 2016. – K.: Derzhavna sluzhba statystyky. – 29 s.
11. Khachaturov T. S. Éffektyvnost kapitalnykh vlozheny / T. S. Khachaturov. – M.: Ékonomyka, 1979. – 335 s.

УДК 321.338.1.364

JEL Classification: O13

Пуцько Б.М.

доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності, м. Львів, Україна

Пуцько Б.М.

доктор экономических наук, профессор кафедры менеджмента
внешнеэкономической деятельности, г. Львов, Украина

Punko B.M.

Doctor of Economics, Professor International Management Department, Lviv,
Ukraine

НЕОУНІВЕРСАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КРАЇНИ НЕОУНИВЕРСАЛЬНАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

NEOUNIVERSAL ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY COUNTRY

Приведено теоретичні акценти економіки споживача та економічних стратегій держави. Сформульовано економічні стратегії «українська рейганоміка» та «український тетчеризм». Приведено «рівняння росту доходів і споживання (РДС)» або «рівняння розвитку національної економіки», а також розроблено методологічну шкалу оцінювання рівнів розвитку країни за рівнем добробуту громадян.

Ключові слова: економіка споживача, економічні стратегії держави, неоконсервативна економічна політика, неоліберальна економічна політика, «українська рейганоміка», «український тетчеризм», рівняння розвитку національної економіки, оцінювання рівнів розвитку країни, неоуніверсальна економічна стратегія.

Приведены теоретические акценты экономики потребителя и экономических стратегий государства. Сформулированы экономические стратегии «украинская рейганомика» и «украинский тетчеризм». Приведены «уравнения роста доходов и потребления (РДП)» или «уравнения развития национальной экономики», а также разработано методологическую шкалу оценивания уровней развития страны по уровню благосостояния граждан.

Ключевые слова: экономика потребителя, экономические стратегии государства, неоконсервативная экономическая политика, неоліберальная экономическая политика, «украинская рейганоміка», «украинский тетчеризм», уравнение развития национальной экономики, оценка уровней развития страны, неоуніверсальная экономическая стратегія.

Powered theoretical emphasis consumer economy and economic policies of the state. Formulated economic strategies «Ukrainian Reaganomics» and «Ukrainian Thatcherism». Powered «equation of growth of income and consumption (GIC)» or «equation of the national economy» and developed a methodological evaluation of the scale of the country in terms of the welfare of citizens.

Keywords: economy consumer economic strategy of the state, economic policy neoconservative, neoliberal economic policies, «Ukrainian Reaganomics», «Ukrainian Thatcherism», equation of national economic development, assessment of levels of development, neouniversalna economic strategy.

Вступ. Постановка проблеми та її зв'язок з теоретичними та практичними завданнями. Україна переходить від «політики споживання» до «стратегії розвитку»: «Важливо, щоб люди відчували позитивні зміни. Ось чому Україна переходить від «політики споживання» до «політики стратегії

розвитку». Це те, на чому ґрунтується наш план дій» – П. Порошенко. Про сумнівні успіхи, особливо у контексті переходу від «політики споживання до політики стратегії розвитку»: «Ми провели перезапуск системи боротьби з корупцією в державі, повертаємо довіру до банківської системи і відновлюємо право на справедливість»... Ці заходи, навіть якщо уявити, що у них повірила нація і що вони будуть насправді до кінця реалізовані, не можуть бути складовими економічної стратегії розвитку. Але ж це ще навіть не вибрано вид стратегії держави... [1].

Але ж ми українці, 25 років живемо у стані кризової економіки - рівень доходів постійно падає, національна валюта постійно знецінюється, трансфертні платежі знижуються, ціни і комунальні платежі постійно зростають, добробут громадян постійно падає і т.д. І що ми можемо говорити про споживання та розвиток, якщо, для прикладу, по безумовному доходу у 10 разів, а по оплаті праці, десь у 20 разів, ми - українці, відстаємо від швейцарців і Швейцарії... Проведене, у 2016 році, голосування по безумовному доходу показало, що для швейцарців це був вибір, або робота за 4-6 тисяч Євро, або безумовний дохід по безробіттю (або без права працювати) за 2200, тому обрано перший варіант. Зате у нас, будь-ласка, і робота і пенсія до купи взяті, але за 100-200 Євро. Отже, українців, або просто нахально обманюють, або просто, ті, що покликані розвинути державу, не знають, як це зробити, і не хочуть знати... При середньому доході українця у 2500 гривень, при комунальних платежах у 1200 гривень, витратах на їжу у 1000 гривень, при витратах на проїзд у 150-300 гривень, вести мову про «політику споживання» або «стратегію розвитку» економічно безграмотно і цинічно абсурдно...

Проблема тісно пов'язана з теоретичними тематичними завданнями «неоконсервативна економічна політика» та «неоліберальна економічна політика», й практичними завданнями формування дієвої і ефективної економічної стратегії української держави.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В Україні не сформульовано теоретико-методологічні та прикладні основи, які б були покладені в прикладну концепцію економічної стратегії розвитку національної економіки. Результати економічної діяльності показують, що цій проблемі не приділено належної уваги і вона залишається невирішеною.

Мета дослідження. Сформулювати основні положення економічних стратегій «українська рейганоміка» та «український тетчеризм». Привести «рівняння росту доходів і споживання» або «рівняння розвитку національної економіки», а також розробити методологічну шкалу оцінювання рівнів розвитку країни за рівнем добробуту громадян.

Основна частина. Політика споживання (економіка споживача). Економічна діяльність органічно пов'язана зі споживанням, що є її кінцевою метою. Споживачі - це ті, хто купує і використовує товари, замовляє роботи і послуги для особистих побутових потреб (як, не пов'язаних з отриманням прибутку, так і пов'язані з ним). Споживачем виступає фірма, організація, у цілому держава, кожний з нас є споживачем, бажаючи яким-небудь способом задовольняти свої потреби.. Ціль споживача - мати максимальну корисність від

споживання товарів і послуг. На шляху до цієї мети в споживача виникає маса обмежень: сімейний бюджет, ціни, асортимент пропонованих товарів і послуг. Тому споживач, як і виробник, відчуває на собі вплив обмежених можливостей. Перед ним теж стоїть проблема раціонального вибору. Споживачу, зацікавленому в задоволенні своїх потреб з найменшими витратами обмежених засобів, доводиться задумуватися над наступними питаннями: на що, в першу чергу, витратити свої доходи?; як вибрати товар або послугу бажаної якості і відповідні його купівельним можливостям?; як скоротити фінансові втрати?; яким чином зберігати наявні доходи?

Раціональна поведінка споживача при виборі товару або послуги припускає, як правило, певну послідовність дій: усвідомлення необхідності покупки, пошук інформації про товар чи послугу, оцінка можливих варіантів покупки, прийняття рішення про покупку. Аналіз усіх факторів допоможе зробити раціональний вибір. Вибір зроблено, але чи завжди ми можемо купити бажане? На жаль, часто ми наражаємось на такий обмежник наших можливостей, як рівень наших доходів.

Основними джерелами доходу споживача є заробітна плата, трансферти (соціальні виплати держави окремим громадянам у вигляді допомоги, пенсій, стипендій), дохід від підприємницької й іншої діяльності, дохід від власності (плата, отримана за оренду вашої квартири чи дачі, дохід від заощаджень). У багатьох домашніх господарствах отриманий дохід розпадається на дві частини: одна призначається для покупки товарів і оплати послуг, необхідних для задоволення особистих потреб людей; інша частина доходу утворює їх заощадження. Цей розподіл не залежить від форм і джерел доходу, однак залежить від його розміру. Чим більший дохід одержує споживач, тим більшу суму грошей він здатний витратити на споживання. З ростом доходу росте і сума заощаджень, ці залежності очевидні. Але економісти установили й інші залежності доходів і витрат: чим більший дохід сім'ї, тим менші витрати на харчування і більші на товари тривалого користування, а також більша питома вага заощаджень.

За часткою витрат сім'ї на харчування можна робити висновок про рівень добробуту громадян. Україна знаходиться за цим показником на останньому місці серед найбільших країн світу (більше 40% витрат на харчування). У 2016 році спостерігається тенденція до зростання витрат, не лише на харчування, але й непомірними темпами на комунальні платежі – за газ, світло, гарячу воду. Постає питання про спроможність громадян сплачувати ці платежі, мова про заощадження або збільшення доходів громадян зараз є абсурдною...

Як заощаджувати і збільшувати свої доходи з точки зору економічної теорії? Це питання хвилює всіх споживачів, незалежно, чи то сім'я, чи фірма. Раціональному споживачу важливо не тільки вміло витратити гроші, але і правильно розмістити свої заощадження. Підприємливі люди користуються ощадними рахунками в банку, одержуючи дохід від внеску, або купують цінні папери (акції, облігації), одержуючи дивіденди за них (відзначимо, що сказане справедливе в умовах економічної стабільності). Ще один надійний спосіб розміщення заощаджень, особливо в ситуації економічної і фінансової

нестабільності в країні, при високому рівні інфляції, це придбання нерухомості (квартира, будинок, дача), ціни на яку ростуть швидше, ніж знецінюються гроші. Формою розміщення заощаджень є також страхування життя, здоров'я, майна тощо. Заощадження, якщо вони правильно розміщені, дозволяють споживачу не тільки мати додатковий прибуток, але і здійснювати дорогі покупки; вони необхідні на випадок непрацевдатності, оплати освіти і підвищення професійного рівня тощо. При виборі варіантів де заощаджувати, споживачу необхідно порівнювати усі варіанти з погляду надійності, відсотка на дохід, ліквідності (можливості легкого обертання заощаджень у готівку).

Крім економічної теорії, проблематикою споживання зайнята також економічна соціологія. Споживання традиційно розглядалося або як матеріальний процес, вкорінений в людських потребах, або як ідеальна практика, вкорінена в символах, знаках і кодах. Розглянемо основні відмінності між розглядом споживання в економічній теорії і економічній соціології.

Якщо не торкатися питань відмінності методів і об'єктів дослідження, фундаментальний вододіл між розглянутими дисциплінами лежить в області загальних передумов аналізу, «в підходах до моделювання людської дії». Економічна теорія розглядає людину в рамках економічних відносин: в умовах обмеженості ресурсів індивід шукає найбільш ефективні шляхи для задоволення власних потреб. Саму людину (суб'єкт) в такому випадку можна охарактеризувати як «максимізатор корисності». В економічній моделі чітко простежується атомізм суб'єкта і відносна незалежність прийнятих ним рішень.

Економічна соціологія ж «вивчає економічну дію, як форму соціальної дії», яка, є «суб'єктивною смисловою єдністю» і за змістом «співвідноситься з діями інших людей». Індивідуалізм суб'єкта в такій моделі відносний, так як він розглядається «в сукупності своїх соціальних зв'язків і включений в різномірні соціальні структури». Мотиви поведінки людини в такій моделі виходять за межі чисто економічних цілей (задоволення потреб тощо). Економічна модель «Номо економікус», таким чином, являє собою аналітичну редукцію (лат. *Reductio*-повернення, відновлення) - процес або дія, що призводить до зменшення, послаблення або спрощення чого-небудь, іноді до повної втрати якихось об'єктів, ознак). У процесі цієї редукції з розгляду вилучаються важливі культурні та соціальні категорії, метою ж такого розгляду є побудова точних моделей економічної дії.

У той же час, наявність культурного аспекту в споживанні визнано багатьма. Пол Дімаджіо (Paul DiMaggio), визнаний фахівець в галузі соціології культури, стверджує: «Господарські процеси завжди мають якусь «нередукційну» культурну складову». Під господарством в даному випадку розуміються «інститути виробництва, обміну і споживання». Непопулярність категорій культури у економістів, П. Дімаджіо пояснює уподобаннями останніх: складно будувати точні дедуктивні моделі, так як пертурбації сприйняття і оцінювання рідко можуть служити міцною основою для таких моделей. Більш того, Дімаджіо йде далі і знаходить протиріччя в самих економічних постулатах. Дімаджіо приходить до висновку, що сама

«раціональність» суб'єкта в економіці - ні що інше, як культурна реалія, помилково прийнята за «природу» [2].

На початку книги «До критики політичної економії знака» Жан Бодрійяр (Jean Baudrillard) чітко розділяє два підходи до дослідження споживання: перший з них (умовно «економічний») розглядає предмети в термінах потреб («гіпотеза первинності споживчої вартості»), а другий («соціологічний») - визнає первинність «знаковою міноюю вартості». Не визнаючи прав першої концепції на існування, Бодрійяр закликає бачити за «явним дискурсом предметів» (теорія потреб і їх задоволення) фундаментальний соціальний дискурс, здебільшого несвідомий і отримує своє вираження в соціальній демонстрації. Надсилаючи до досвіду первісних суспільств, Бодрійяр показує, що споживання спочатку «не відповідає ніякій індивідуальній економії потреб, але є соціальною функцією пошани і ієрархічного розподілу». Необхідність виробництва та обміну продиктована необхідністю зробити видиму соціальну ієрархію механізмом соціальної демонстрації [3].

Соціолог Олександр Бікбов вважає: «Голос соціології та колективної психології з усією серйозністю засумнівався в здравості того вкрай обмеженого здорового глузду, яким економісти-теоретики наділили свого раціонального споживача». Інший термін – «Homo sociologicus» - описує людину «соціологічну» - модель, протилежну раніше розглянутої моделі «homo economicus». «Людина соціологічна» - людина, соціально обумовлена, і мотивація її часто не цілком ясна сторонньому спостерігачеві, яким часто і є дослідник. Саме поведінкою цієї «людини» займається економічна соціологія, звертаючи увагу на культурну складову. Складність використання даної моделі, в порівнянні з точними моделями економічної теорії, ясна будь-якому досліднику. У той же час саме спроби аналітичного розгляду поведінки «homo sociologicus» принесли в соціологічну науку неоціненні за своєю важливістю ідеї і конструкти [4].

Політика економічної стратегії розвитку держави (економіка держави) - визначає спрямованість змін балансу сил соціальних верств на певному етапі історичного розвитку. Виходячи із стратегічних завдань, держава підтримує громадський порядок, регламентує діяльність громадян і створює умови для розвитку особистої ініціативи, охороняє безпеку, законну свободу і власність кожного, сприяє розвитку моральних орієнтирів у суспільстві. Якщо стратегія держави призводить його народи до зміцнення, розвитку та процвітання, то її можна вважати національною, в іншому випадку - антинациональною. Економічна стратегія держави визначає трансформацію пріоритетів та інструментів державного втручання в економіку для реалізації його політичної стратегії. Вона характеризує спрямованість дій держави і принципи їх реалізації в загальному вигляді для довгострокового періоду.

Принципи державного втручання в економіку для реалізації його стратегічних завдань в поточному періоді конкретизує його економічна політика. На цій основі класифікують стратегії держави (мал. 1):

1) корпоративна стратегія реалізується в егоїстичних інтересах пануючого соціального шару (корпорації) за рахунок зниження рівня життя громадян;

2) соціально ефективна стратегія забезпечує стійке зростання кінцевого продукту в оптимальній структурі для громадян, досягнення повної зайнятості, відсутність інфляції і справедливий розподіл доходів;

3) ліберальна стратегія означає, що економіка держави стає все більш відкритою для вільного руху товарів і капіталів;

4) регулювальна стратегія проявляється у встановленні державою контролю за рухом товарів і капіталів;

5) мобілізаційна стратегія потрібна для виживання держави, коли воно підсилює пряме втручання у виробництво і зовнішньоекономічні зв'язки.

Рис. 1. Економічні стратегії держави (дж. схема у авт. трактуванні)

У контексті реального, а не уявного, переходу України «від політики споживання» до «політики стратегії розвитку», неоціненним є емпіричне дослідження і впровадження в дуже сумну українську економічну реальність ефективного світового досвіду (у 2016 році вперше доходи більшості громадян не дозволяють покрити тарифні витрати за газ, світло і воду та витрати на харчування, при зростанні чисельності мільйонерів). Таким досвідом можуть бути окремі аспекти змісту, результати та наслідки реформ «рейганоміки» і «тетчеризму». Розглянемо окремі аспекти цих відомих «політичних стратегій розвитку».

Зміст, результати та наслідки реформ «рейганоміки». Основні заходи «рейганоміки», це подолання кризових явищ в економіці на засадах «неоконсервативної економічної політики» або «економіки пропозиції». Розвиток теоретичних постулатів «економіки пропозиції» пов'язано з іменами американських економістів, головним представником яких є Артур Бец Лаффер (англ. Arthur Betz Laffer; американський економіст, один із засновників

теорії пропозиції в економіці; навчався в Єльському університеті, доктор філософії Стенфордського університету, професор Університету Південної Кароліни і Університету Чикаго). Він відобразив графічну криву («крива Лаффера», або «ефект Лаффера») і сформулював економічні параметри її дії, яка показує, що за певних обставин, зниження податків сприяє зростанню податкових надходжень до бюджету країни [5].

На думку прихильників «економіки пропозиції», «успіхи капіталізму полягають у пропозиції», тому завданням державної економічної політики є всебічне стимулювання пропозиції, з тим «щоб винагородити виробника і заохотити інвестора». Головним інструментом заохочення повинна стати податкова політика. Стимулювання пропозиції шляхом надання фінансових пільг для приватних інвесторів автоматично створює необхідний попит і призведе, врешті-решт, до поступового оздоровлення капіталістичного господарства.

Серед інших заходів: приватизація державної власності, зменшення частки валового національного продукту, що перерозподілялася через бюджет, збалансованість доходів і видатків державного бюджету, помірні податки і скорочення соціальних програм. У 1981 р. ухвалено Закон США «Про оподаткування», що передбачав поетапне скорочення індивідуального прибуткового податку загалом на 23 %, максимальної податкової ставки на доходи від капіталу - з 70 до 50 %, термінів амортизаційних списань, збільшення інвестиційної податкової знижки. Згідно з Законом про податкову реформу (1986 р.) знижено граничні ставки на особистий прибутковий податок з 50 до 28 %, на податок із прибутку корпорації з 46 до 34 %, одночасно скасовано значну частину податкових пільг.

За п'ять років податкова реформа зменшила надходження у федеральний бюджет майже на 750 млрд. \$ США. У 1983 р. почалось циклічне поліпшення кон'юнктури, пришвидшене фіскальною і кредитно-грошовою політикою. Однак середні темпи зростання реального ВВП у 1981-1985 рр. становили 2,4 %, менше, ніж визначила адміністрація (3,8 %), продуктивності праці - лише 0,9 % (у 1973-1981 рр. - 0,6 %, у післявоєнний період - 1,9%). Розпочато процес перерозподілу функцій держави, уряд відмовився від директивних методів державного втручання (скасовано третину нормативів, що регулювали комерційну діяльність), було обмежено його повноваження, традиційну бюрократію, її монопольне керування, демонтовано різні регулювальні інститути. Реалізовано програму «нового федералізму», що передбачала скорочення обсягів діяльності федерального уряду в соціальній сфері та передачу штатам 44 із 46 соціальних програм.

Проведено політику зменшення впливу такої корпоративної структури, як профспілки, їх звинувачували в захисті егоїстичних, корпоративних інтересів своїх членів, що обмежувало зростання продуктивності праці та ефективності виробництва. Фактично створено нові форми «трипартизму» - соціального партнерства держави, бізнесу та робітників в особі профспілок. У зовнішньоекономічній діяльності запанувала політика «фритредерства» або «дебар'єризації». Ослаблення торговельно-політичних бар'єрів дало змогу

американському капіталу використати технологічну та фінансову переваги перед конкурентами, проникнути на ринки інших країн, що одночасно сприяло інтенсифікації технічного прогресу, структурній перебудові економіки, подоланню інфляції в країні.

Результатом «рейганоміки» стало економічне піднесення США впродовж 1983-1989 рр. і зміцнення міжнародних економічних позицій. Рівень ВВП у 1989 р. перевищив показники 1979 р. на 25 %, особисте споживання зросло на 1/3, рівень безробіття зменшився до 5 %, інфляції - до 4 %.

Зміст, результати та наслідки реформ «тетчеризму». Змістом державного регулювання була «неоліберальна економічна політика» або «монетаристська концепція стримування інфляційних процесів». Реформа запроваджена урядом консерваторів, на чолі з Маргарет Тетчер (1979-1987 рр.). Велика Британія у 1970-ті роки за динамікою економічного розвитку посідала одне з останніх місць серед країн ОЕСР. Середньорічні темпи зростання ВВП становили 1,9 % (загалом у державах Західної Європи - 2,7 %). Уповільнилося, а в деякі періоди було на нульовому рівні, зростання продуктивності праці. Темпи інфляції до кінця 1970-х років досягли 15 %.

Представники цих ідей спираються на роботи професора Чиказького університету Мілтона Фрідмена (англ. Milton Friedman, американський економіст, відомий своїми роботами з макроекономіки, мікроекономіки, економічної історії, статистики та своєю позицією захисту вільного капіталізму). М. Фрідмен розробив свою концепцію інфляційного процесу та методів стримування інфляції. Головну причину інфляції він бачить в «надмірному» збільшенні кількості грошей в обігу. Винуватцем ж «надмірності» грошової маси є держава, точніше, зростаючі державні видатки, головним чином на соціальні потреби. Пропоновані монетаристами рецепти протидії інфляції і «загального оздоровлення» капіталістичної економіки дуже приваблива для великого бізнесу. Це скорочення «благодійних» видатків держави, зниження податків на корпоративний бізнес, жорстка грошова політика, спрямована на стримування і стабілізацію темпів приросту грошової маси [6].

Провідним напрямом реформ М. Тетчер була боротьба з інфляцією. Важливі інструменти боротьби з інфляцією - державний бюджет і фіскальна політика. Більш ніж 90 % доходів англійського бюджету наприкінці 1970 - на початку 1980-х років становили податки, у тому числі прибутковий - близько 34 % від усіх доходів бюджету. З метою стимулювання інвестицій уряд надав податкові пільги приватному бізнесу. Ставку податку з прибутку найбільших корпорацій було послідовно знижено спочатку до 50, а потім до 35 %. Це зменшило на 3,5 млрд £. (лат. *Libra* - фунт), код валюти: GBP (Great Britain Pounds) прямі податки на великі доходи. Одночасно зросло значення непрямих податків, що в 1981 р. становили 39 % від усіх надходжень у бюджет. Було підвищено ставки податку на додану вартість з 8 до 15 % (обкладали товари першої необхідності, побутові та медичні послуги). Держава скоротила державні позики приватному сектору, контролювала темпи збільшення грошової маси в обігу, відмінила контроль над цінами і заробітною платою.

Зросла сума кредитів, наданих банками промисловим компаніям. З метою обмеження державних витрат на 4 млрд £. зменшено видатки на промисловість, комунальне і дорожнє господарство, розвиток культури й освіти. Проводилася політика скорочення внутрішнього споживання.

Інший важливий напрям реформ - скорочення державного підприємництва, сприяння розвитку приватного підприємництва (малого і середнього бізнесу), приватизація та збільшення кількості акціонерів. Поширився викуп акцій працівниками, наприкінці 1990-х років у Великій Британії було 11 млн. акціонерів проти 7 млн у 1979 р. Особливу увагу приділяли приватизації житла, спеціальний закон зобов'язав місцеву владу продати орендарям будинки за пільговими тарифами. Уряд здійснював послідовне розширення господарської самостійності підприємств. Відносини з державними підприємствами визначалися за контрактами, ціни на їх товари і послуги - відповідно до умов ринку. Підприємства інвестувалися за рахунок державного бюджету, власних доходів і комерційних кредитів. Уряд відмовився від прямого субсидювання підприємств, але розширив фінансування заходів щодо впровадження нової техніки і технологій. Було скасовано внески підприємців у фонди соціального страхування на зайняту робочу силу.

Адміністративні заходи були спрямовані на скорочення видатків на утримання державного апарату. Зменшено кількість центральних міністерств, серед них не було галузевих. У зовнішньоекономічній діяльності в жовтні 1980 р. скасовано обмеження на експорт капіталу, що діяли в країні 40 років. Щоб забезпечити необхідний рівень конкурентоспроможності англійських товарів на світових ринках, уряд консерваторів розробив заходи, спрямовані на інтенсифікацію виробництва, стимулювання зростання продуктивності праці, заробітна плата залежала від прибутку підприємств. На початку 1980-х років експорт країни перевищував імпорту, зокрема у 1980-1983 рр. Велика Британія була одною з країн, що звела торговельний баланс зі значним (1,1 млрд. £) перевищенням експорту над імпортом.

Уряд М. Тетчер відмовився від концепції соціальних гарантій «для всіх» і замінив її індивідуалістською політикою – «кожен за себе». Англійці вчилися жити відповідно до своїх достатків. У 1982-1983 рр. темпи інфляції знизилися з 16 % у 1980 р. до 4 % у 1983 р., наприкінці 1980-х років - до 3 %, або до величини, рекомендованої монетаристською школою. У 1982 р. почалося зростання виробництва, 1985 р. - період піднесення, важливим чинником якого було особисте споживання (зросло на 6,5 %). ВВП збільшився в 1970-1990-х роках у 1,5 разу, промислове виробництво - в 1,2 разу. Рівень зайнятості зріс на 1,2 %, а безробіття - знизився до 6,8 % у 1989 р. проти 9,8 % у 1987 р. Наприкінці 1980-х років 64 % англійців мали власні будинки, понад 70 % - автомобілі, 46 % - відеомагнітофони, більше половини могли забезпечити платну освіту дітей.

На основі викладених емпіричних фактів, систематичних та практичних емпіричних пояснень, українській економіці 2016-2017 років слід рекомендувати наступні головні постулати (твердження, які не потребують доведення).

Стратегія «українська рейганоміка» («неоконсервативна економічна політика»). По-перше, щоб стимулювати розвиток, необхідно стимулювати доходи, без стимулювання доходів, неможливо стимулювати споживання. Ми отримуємо 3 взаємно обернених кола: 1) «доходи – споживання - розвиток» (на першому етапі є найбільш ефективним колом досягнення стратегії розвитку, коли на 1-ше місце виходить процес стимулювання доходів); 2) «споживання – розвиток – доходи» (на другому етапі рівень споживання визначає рівень розвитку); 3) «розвиток – доходи – споживання» (на третьому етапі розвиток забезпечує ріст доходів і споживання, але його ще потрібно досягнути).

Щоби забезпечити реалізацію на практиці поетапні прояви цих 3 взаємно обернених кіл необхідно:

По-друге, поетапно скоротити індивідуальний прибутковий податок, податкову ставку на доходи від капіталу, терміни амортизаційних списань, сприяти збільшенню інвестиційної податкової знижки.

По-третє, демонтувати різні регульовальні інститути, здійснити перерозподіл функцій держави, відмовитися від директивних методів державного втручання в економіку, обмежити повноваження уряду, традиційну бюрократію, монопольне керування, скоротити обсяги діяльності уряду в соціальній сфері та передбачити передачу регіонам соціальних програм.

По-четверте, ревізувати «дику приватизацію» і виконати «цивілізаційні реприватизаційні заходи», здійснити політику зменшення впливу корпорацій, монополій, олігархів, свояків і родичів.

По-п'яте, стимулювати зайнятість (зменшити рівень безробіття і вплив інтелектуальних професіоналів), обсяги заощаджень та інвестицій, економічне зростання та продуктивність праці, забезпечити соціальне партнерство держави, бізнесу та робітників в особі профспілок.

По-шосте, ослабити торговельно-політичні бар'єри у зовнішньоекономічній діяльності, використати технологічну та фінансову переваги перед конкурентами, проникнути на ринки інших країн, забезпечити інтенсифікацію технічного прогресу, структурну перебудову економіки, подолання інфляції в країні, включаючи заходи зростання курсу національної валюти.

Стратегія «український тетчеризм» («неоліберальна економічна політика»). По-перше, пункт аналогічний стратегії «українська рейганоміка», викладений вище.

По-друге, боротьба з інфляцією, важливі інструменти боротьби з інфляцією - державний бюджет і фіскальна політика; реструктуризація структури податків за рахунок зростання у бюджеті частки непрямих податків, регулювання ПДВ.

По-третє, стимулювання інвестицій, податкові пільги приватному бізнесу, зниження ставки податку з прибутку корпорацій; скорочення державного підприємництва, сприяння розвитку приватного підприємництва (малого і середнього бізнесу), приватизація та збільшення кількості акціонерів.

По-четверте, проведення політики скорочення внутрішнього споживання, скорочення державних позик приватному сектору, контроль за

темпами збільшення грошової маси в обігу, відміна держконтролю за цінами і заробітною платою, оптимізація діяльності банківського сектору та обмеження державних витрат.

По-п'яте, заходи інноваційного толку: послідовне розширення господарської самостійності підприємств, відносини з державними підприємствами за контрактами, ціни на їх товари і послуги - відповідно до умов ринку, інвестування за рахунок державного бюджету, власних доходів і комерційних кредитів, розширення фінансування заходів щодо впровадження нової техніки і технологій, скасування внесків підприємців у фонди соціального страхування на зайняту робочу силу.

По-шосте, скорочення видатків на утримання державного апарату, зменшення кількості центральних міністерств, відмова від галузевих міністерств, у зовнішньоекономічній діяльності забезпечити необхідний рівень конкурентоспроможності товарів на світових ринках; відмова від концепції соціальних гарантій «для всіх», пропагування індивідуалістської економічної політики – «кожен за себе».

Головним у цій системі стратегій стимулювання розвитку є стимулювання доходів, а на цій основі стимулювання споживання. Через систему черговості стимулювання поетапних цілей (Д, С, Р), ми отримаємо певний рівень доходів, який забезпечуватиме певний рівень споживання і розвитку національної економіки. Отриманих 3 взаємно обернених кола (у залежності від черговості стимулювання поетапних цілей – 1,2,3 черги), ми можемо це відобразити наступним рівнянням:

**Рівняння росту доходів і споживання (РДС) або
рівняння розвитку національної економіки**
(дж. автор професор Богдан М. Пунько)

РДС (РНЕ) = 1 етап. [«Д (доходи) → С (споживання) → Р (розвиток)»] +
2 етап. [«С (споживання) → Д (доходи) → Р (розвиток)»] +
3 етап. [«Р (розвиток) → Д (доходи) → С (споживання)»] → ПРР
[певний рівень росту доходів і споживання (розвиток національної економіки),
який потрібно досягнути] [1]

У цьому рівнянні перший етап асоціюється з найнижчим рівнем росту (бідна або слаборозвинута країна), черговість стимулювання: 1 черга – доходи; 2 черга – споживання; 3 черга – розвиток. Другий – з середнім (середньорозвинута країна), черговість стимулювання: 1 черга – споживання; 2 черга – доходи; 3 черга – розвиток. А третій – з високим рівнем росту (розвинута країна або сильнорозвинута країна), черговість стимулювання: 1 черга – розвиток; 2 черга – доходи; 3 черга – споживання. Черговість (тотожно пріоритетність) заходів можна реалізовувати з дотриманням запропонованої тут схеми, а можна застосовувати комбінований підхід до виконання заходів у залежності від поточного стану доходності, споживання та розвитку.

До стимулювання доходів, належать заходи: зниження і оптимізація податкового тягаря (оптимальний варіант - загальна ставка податків 20%); підвищення доходів ув'язувати з підвищенням тарифів, щоб їх можна було

оплачувати; ріст реальної, ув'язаної з курсом національної грошової одиниці, заробітної плати; оптимізація трансфертної політики (ліквідація пільг – підвищення зарплат, пенсій, стипендій); сприяння росту доходів від підприємницької й іншої ініціативи, створення мов для розвитку малого і середнього бізнесу; оптимізація доходу від власності; забезпечення безінфляційного і справедливого розподілу доходів; сприяння заощадженню доходів тощо.

До стимулювання споживання, належать заходи: зниження тарифів на воду, тепло, світло, газ; цільове спрямування споживачів на певні групи і види товарів; пропозиція товарів або послуг бажаної якості і відповідної купівельним можливостям; регулювання цінової політики, в основному за допомогою ринкових важелів, або іншими словами забезпечення рівноваги попиту і пропозиції; стійке зростання кінцевого продукту в оптимальній структурі для громадян і т.д.

До стимулювання розвитку, належать заходи: стабілізація курсу гривні до долара; винагорода виробника і заохочення внутрішніх та зовнішніх інвесторів; досягнення оптимальної зайнятості шляхом створення інноваційних робочих місць, створення інноваційних високотехнологічних виробництв у депресивних районах; відмова від стимулювання корпоративної складової економіки (детінізація, демонополізація, деолігахізація, реприватизація, акціонерна справедливість і відкритість); підвищення рівня життя громадян; вирішення проблеми з будівництвом якісних доріг, у тому числі приватних; ліквідація умов існування корупції; лібералізація економіки держави (більша відкритість для вільного руху товарів і капіталів); поєднання «переважаючого ринкового» та «ледь помітного» адміністративного контролю за рухом товарів і капіталів; реалізація безвізового режиму з ЄС; мобілізація ринкового і зовнішньоекономічного потенціалів країни тощо.

Двосторонніми стимулами економічного зростання (окремі стимули за своєю економічною природою одночасно регулюють доходи і споживання) мають бути не «тіньові заробітки» з метою уникнення податків підприємцями, а «світлі зарплати», які підлягають податковому обліку. Заробітна плата має забезпечувати не лише оплату комунальних платежів, за які так агресивно б'ється «українська влада-2016», але й оплатити дорогу від дому до роботи і назад; купити продукти харчування; купити взуття, одяг; купити ліки; заощадити пару гривень. Важливо переглянути економічну політику «мільярдного субсидування», відмовитися від інших пільг у сфері споживання (які компенсуються з бюджету країни), можливо доцільніше ці кошти перенаправити на зростання мінімальних зарплат та пенсій.

Приблизно 60 держав Європи, Азії, Північної Америки, Африки, Австралії і Океанії відносяться до розвинутих країн. Група розвинутих країн налічує близько двох десятків держав, у них проживає 15 % населення планети. Ці країни володіють величезними фінансовими ресурсами і на їх частку припадає 90% іноземних інвестицій, тобто довгострокових вкладень капіталу безпосередньо у підприємства промисловості, сільського господарства, торгівлі та інших галузей господарства зарубіжних країн. Саме економічно розвинуті

країни є членами «Організації економічного співтовариства і розвитку» (ОЕСР) й так званого «Паризького клубу», що контролює світовий фінансовий ринок.

Виділяють наступні групи розвинутих країн: 1 група – країни-члени «великої сімки»; 2 група - розвинуті країни Європи; 3 група - розвинуті країни південної півкулі. Особливо помітне місце серед них посідають головні країни, або так звана «велика сімка». Це - США, Японія, ФРН, Франція, Велика Британія, Італія та Канада. На них припадає майже половина ВВП та виробництва промислової продукції світу, більша частина оборотів світової зовнішньої торгівлі.

До решти країн цього типу належать розвинуті країни Європи: Нідерланди, Бельгія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, Данія, Австрія та інші, а також розвинуті країни південної півкулі: Об'єднані Арабські Емірати, Балі, Австралія, Нова Зеландія, Південно-Африканська Республіка та ін.

У цілому українська стратегія росту національної економіки може поєднувати у собі елементи економічних стратегій держави «українська рейганоміка» («неоконсервативна економічна політика») та «український тетчеризм» («неоліберальна економічна політика»). Сформульовані економічні стратегії «українська рейганоміка» та «український тетчеризм», приведені «рівняння росту доходів і споживання (РДС)» або «рівняння розвитку національної економіки», а також розроблену методологічну шкалу оцінювання рівнів розвитку країни за рівнем добробуту громадян, автор пропонує вважати внеском у економічну теорію і практику, як «неоуніверсальну економічну стратегію» розвитку країни. «Неоуніверсалізм» це протиположності розумінню економіки окремими індивідами, які вважають, що національна економіка має будуватися «під них», «для них», «під їхні інтереси», «під інтереси своїх», нехтуючи інтересами широкого кола громадян. «Неоуніверсалізм» тут – нова, інноваційна економічна стратегія, сформульована на основі поєднання окремих положень реалізованих моделей ефективного світового досвіду, може бути впроваджена у економічну практику.

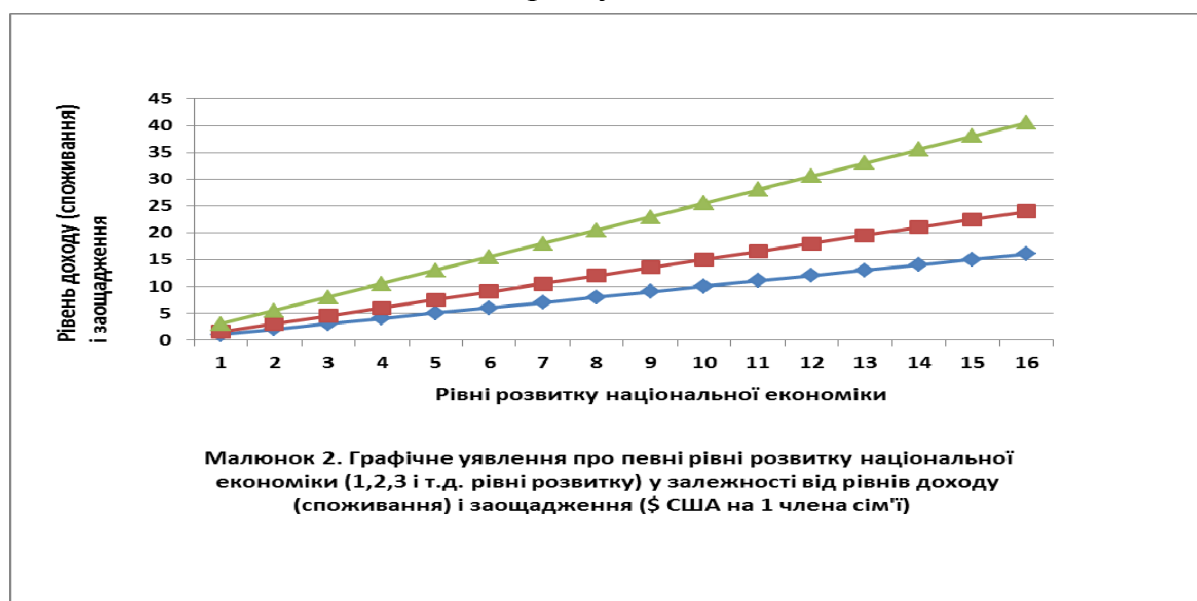
Для оцінювання розвитку країни за рівнем добробуту громадян науковцями і політиками розроблялися різноманітні методики. В основі яких здебільшого покладається дохід на душу населення. Автором пропонується власна методологічна шкала оцінювання розвитку країни за рівнем добробуту громадян (табл. 1). Така шкала може бути орієнтиром, принаймні для українського уряду, здійснюючи економічні заходи з реалізації відповідної економічної моделі держави.

На рис. 2 представлено графічне уявлення про певні умовні рівні розвитку національної економіки у залежності від рівнів доходу (споживання) і заощадження (дж. авт. інтерпретація). По горизонтальній осі представлено етапи або періоди поступового росту національної економіки, а по вертикальній осі - сукупні показники доходу (споживання) і заощадження, від яких власне і залежить рівень розвитку національної економіки (на графіку ці рівні представлені трьома умовними лініями росту).

**Методологічна шкала оцінювання рівнів розвитку країни за рівнем
добробуту громадян**
(дж. автор професор Богдан М. Пунько)

Назва рівнів	Дохід (витрати) на 1 день на 1 члена сім'ї	Заощадження на 1 день на 1 члена сім'ї	Банківська % ставка	Курс грошової одиниці
1	2	3	4	5
1. Рівень. Бідна або слаборозвинута країна.	< 3-5 \$ США	відсутні	10-20 i >	За індексом Біг Мака
2. Рівень. Середньорозвинута країна.	7-8 \$ США	2-3 \$ США	5-7	
3. Рівень. Розвинута країна.	10-12 \$ США	4-5 \$ США	2-3	
4. Рівень. Сильнорозвинута країна.	14-15 \$ США i >	6-7 \$ США i >	1-2	

На практиці точки тієї чи іншої лінії можуть носити скачкоподібний характер, тобто відхилятися від прямої вверх-вниз, але при вирівнюванні ці лінії набувають виду прямих. Безумовно, ціллю і мрією української держави є досягнення показників найвищої лінії росту.

У зв'язку з цим, державний апарат повинен, по-перше, всебічно і ефективно сприяти реалізації чітко усвідомленої ним і нацією стратегії, бути насправді, на ділах професіональним, а, по-друге, забезпечувати правові, економічні та фінансові умови щодо практичної реалізації необхідних заходів стимулювання доходів, споживання і розвитку. Той чи інший викладений аспект у структурі заходів може бути задіяний на основі об'єктивних факторів і поетапних цілей реконструкції української ринкової економіки соціальної орієнтації – від зубожіння і відсутності будь-якого розвитку, до добробуту суспільства і сильного розвитку національної економіки. Український уряд має навчитися працювати стратегічно і тактично, а також здійснювати постійний

контроль основних економічних показників національної економіки, які власне визначають рівень її розвитку.

Узагальнення і висновки. Для України, найбільш придатною є економічна стратегія держави «українська рейганоміка» («неоконсервативна економічна політика»), так як є гнучкою, динамічною, а також ближчою для українців за духом та історією і більш сучасною моделлю росту економіки країни. Але і життєздатним може бути «неоуніверсальний» економічний підхід, з поєднанням найбільш актуальних заходів «української рейганоміки» та «українського тетчеризму». Реалізуючи економічну стратегію країни важливо, крім економічних, враховувати управлінські, соціальні, психологічні, ментальні та інші фактори, які формують націю і державу. Отож, в США – Рональд Рейган, у Великій Британії – Маргарет Тетчер, в Україні (хто і коли) - ?

За усі роки української незалежності влада показувала, що вона може обходитися без науки, навіть вважала, що вона мудріша від професорів. Але 25-ти річний «успіх» державотворення і економікотворення показує якраз навпаки – українській владі бракує інтелекту, особливо творчого вдумливого інтелекту. Бо якби урядовці думали про державу і націю, то не довели б українців до такого песимістичного і безперспективного становища. Заради об'єктивності, слід одночасно акцентувати, що досі українських «економічних музикантів», які володіли владними інструментами було багато, але позитивного економічного результату мало. Про це й тут засвідчують наведені нами цифри. Напевно не тими, не справжніми, були «економічні музиканти», адже, за оцінюваними показниками, українська економіка знаходиться на стадії «бідна або слаборозвинута країна»...

Можливо будувати економічно розвинуту державу українцям заважають зовсім не міфічні (тобто правдиво діючі, які мають місце) ментальні пороки - гетьманство (на двох українців три гетьмани), культ заздросі, культ злодійкуватості, культ зрадництва, принцип свояцтва і кумівства у державних установах, принцип «моя хата з краю». Оце «випендрювання багатства», вивищення майна над мудрістю, злорадство, зазнайство, пиха, добавився неосиндром зневіри у національні кадри, пошук пророків серед інших націй та ходіння з протягнутою рукою по країнах світу. Ми створили нежиттєздатний і безперспективний державний менталітет, де кожний українець сам за себе, кожна структура сама по собі. Корпоративна етика підмінюється свояцьким і галузевим менталітетом, наприклад, у одній державній Львівській структурі, українець з села Онок (Закарпаття) свій, а українець з села Юнашків (Прикарпаття) уже чужий...

Але ж, економіку США розвинув американський уряд, економіку Великої Британії розвинув англійський уряд, економіку Німеччини розвинув німецький уряд і т.д. Тому український уряд не може розраховувати на допомогу ЄС, Великої Британії, США чи ще когось. Свій «економічний віз» українській державі прийдеться витягнути у тісній взаємодії українського уряду і української нації, тісно співпрацюючи з країнами-нерезидентами, які уже зацікавлені у співпраці з Україною, й тими країнами, які необхідно зацікавити до економічної співпраці.

Ціллю української економічної стратегії має стати побудова розвинутої країни, а тактичними важелями - заходи з стимулювання доходів, споживання і розвитку. Перспективи економічної стратегії української держави, у контексті покращення показників української економіки, слід шукати, як показує приклад США та Великої Британії, а також інших добре розвинутих країн, у взаємодії влади з наукою. В Україні просто життєво важливо впровадити у економічну практику «неоуніверсальну економічну стратегію» розвитку країни, ще необхідний пошук життєздатного і перспективного національного менталітету. Українцям слід не просто повернутися у 1653 рік, українцям слід усвідомити цей рік, визнати усю історію з 1654 року до 1991 року хибною, недостойною нації, й продовжувати будувати свою державу на принципі неприєднання але співпраці з усіма. Без цього ми залишатимемося рабами власної недієздатної психології у бідній країні, як на рівні уряду, члени якого, на відміну від народу, у нас володіють надмірними благами, так і на рівні нації – яка є реально бідною і про блага у сучасних умовах керування державою, українській нації годі й мріяти...

Бібліографічні посилання:

1. Інтернет ресурс: Режим доступу / <http://ukurier.gov.ua/uk/news/strategiya-rozvitku-peremagaye-politiku-spozshivann>.
2. DiMaggio, Paul. Review Essay: On Pierre Bourdieu // *American Journal of Sociology*, 1979, 84 (6), pp. 1460–1474, p. 1468.
3. Бодрійар Жан. Споживання. Система речей // Ж. Бодрійар. - М., 1995. - С. 164-168.
4. Інтернет ресурс: Режим доступу / <http://wikitwiki.in.ua/index.php>.
5. Arthur B. Laffer; Jan P. Seymour. *The economics of the tax revolt: a reader*. - New York [u.a.]: Harcourt Brace Jovanovich, 1979.
6. Количественная теория денег / Милтон Фридмен ; [пер. с англ. М. К. Бункина и др.]. – М. : Эльф пресс, 1996. – 131 с. – (Экономика: идеи и портреты).

List of references:

1. Online resource: Access / <http://ukurier.gov.ua/uk/news/strategiya-rozvitku-peremagaye-politiku-spozshivann>.
2. DiMaggio, Paul. Review Essay: On Pierre Bourdieu // *American Journal of Sociology*, 1979, 84 (6), pp. 1460-1474, p. 1468.
3. Bodriyar Jean. *Consumption. System* // J. Bodriyar. - M., 1995. - P. 164-168.
4. Online resource: Access / <http://wikitwiki.in.ua/index.php>.
5. Arthur B. Laffer; Jan P. Seymour. *The economics of the tax revolt: a reader*. - New York [u.a.]: Harcourt Brace Jovanovich, 1979.
6. *The quantity theory of money* / Milton Friedman; [Trans. from English. M.K. Bunkina et al.]. - Moscow: Elf Press, 1996. - 131 p. - (Economy: the idea of portraits).

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
Економіка і Фінанси**

**SCIENTIFIC JOURNAL
Economics and Finance**

№ 6-7, 2016

**Журнал включено до Російського індексу наукового цитування (РИНЦ)
Index Copernicus International**

Матеріали публікуються українською, російською й англійською мовами

Засновник і видавець: Дробязко Світлана Ігорівна

E-mail: ecofin.at.ua@gmail.com

Сайт: <http://ecofin.at.ua>

Поштова адреса: 49107, м. Дніпропетровськ, а/с 5720

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20225-1025-Р

Віддруковано: ПП «Ліра ЛТД»

49000, м. Дніпропетровськ, вул. Погребняка, 25/57.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру

Серія ДК № 188 від 19.09.2000 р.

Формат 60/84/8 Підписано до друку: 08.08.2016 р. Наклад 150 прим.

График публикации коллективных научных монографий на 2016 год

<i>Название конференции, исходные данные издательства</i>	<i>Срок предоставления материалов</i>	<i>Срок выхода эл. версии</i>
Экономическая безопасность: теория, методология, практика. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal	Январь 2016	Февраль 2016
Стратегический учет, анализ и аудит: теория, методология, практика. GPG Publishing Group, Pretoria, South Africa	Январь 2016	Февраль 2016
Управление экономической деятельностью: проблемы и перспективы развития. Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America	Февраль 2016	Март 2016
Экономико-правовые проблемы управления человеческими ресурсами. CARICOM, BARBADOS	Февраль 2016	Март 2016
Учет, анализ и аудит деятельности предприятий: проблемы, тенденции, перспективы. SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland	Март 2016	Апрель 2016
Социально-экономические проблемы развития территорий. Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria	Март 2016	Апрель 2016
Проблемы социально-экономического развития предпринимательства: отечественный и зарубежный опыт. Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico	Апрель 2016	Май 2016
Экономическая безопасность и защита информации: теория, методология, практика. Edizioni Magi, Roma, Italia	Апрель 2016	Май 2016
Управление экономическими системами в условиях нестабильности. C.E.I.M., Valencia, Venezuela	Май 2016	Июнь 2016
Маркетинг в управлении организацией: отраслевой аспект. Henan Science and Technology Press, Zhengzhou, China	Май 2016	Июнь 2016
Эффективность управления предприятиями: инвестиции и инновации. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland	Июнь 2016	Июль 2016
Актуальные проблемы развития учета и налогообложения. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal	Июнь 2016	Июль 2016
Социально-экономические проблемы менеджмента: теория и практика. Verlag SWG imex GmbH Nürnberg, Deutschland	Июль 2016	Август 2016
Управление затратами: учетно-аналитический аспект. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India	Июль 2016	Август 2016
Экономические, социальные и правовые аспекты регулирования трудовых отношений. Thorpe Bowker. Melbourne. Australia	Август 2016	Сентябрь 2016
Экономический анализ: отраслевой аспект. Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico	Август 2016	Сентябрь 2016
Интеллектуальная экономика: инвестиционный аспект Anchor Press Ltd, Nelson, New Zealand	Август 2016	Сентябрь 2016
Стратегические проблемы экономики природопользования. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Туристическая индустрия: состояние и перспективы развития. Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Анализ финансового состояния предприятий: отечественный и зарубежный подходы. Les Editions L'Originale, Paris, France	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Экономика знания: вопросы теории и практики. Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Современные технологии менеджмента. EDEX, Madrid, España	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Стратегии социально-экономического развития регионов. Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Социально-экономические системы: реалии и векторы развития. «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. Vienna	Ноябрь 2016	Декабрь 2016
Конкурентоспособность: экономика, маркетинг, менеджмент. C.E.I.M., Valencia, Venezuela	Ноябрь 2016	Декабрь 2016
Экономика предпринимательства в условиях глобализации. FIDELITE EDITIONS, Namur, Belgique	Декабрь 2016	Январь 2017
Аудит и контроль: организация, методика, практика. Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America	Декабрь 2016	Январь 2017

Координатор – секретарь оргкомитета кандидат экон. наук, Дробязко Светлана Игоревна

тел. +38 (068) 851-75-52

E-mail: ecofin.at.ua@gmail.com

Сайт: <http://ecofin.at.ua>

Научный журнал «ЭКОНОМИКА И ФИНАНСЫ» (Украина)
приглашают принять участие в Международных научно-практических конференциях:

«Перспективные направления научных исследований»

которая состоится в Coventry, United Kingdom, 30 сентября 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	30 сентября 2016 г.
Последний срок представления материалов	29 сентября 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 октября 2016 г.

«Наука и практика»

которая состоится в Melbourne, Australia, 28 октября 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	28 октября 2016 г.
Последний срок представления материалов	27 октября 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 ноября 2016 г.

«Геополитические процессы в современном мире»

которая состоится в Vienna, Austria, 25 ноября 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	25 ноября 2016 г.
Последний срок представления материалов	24 ноября 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 декабря 2016 г.

«Тенденции развития отечественной и мировой науки»

которая состоится в Nuremberg, Germany, 28 декабря 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	28 декабря 2016 г.
Последний срок представления материалов	27 декабря 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 января 2017 г.

Тематические направления конференций:

- Секция 1.* Экономика и управление национальным хозяйством.
- Секция 2.* Международная экономика.
- Секция 3.* Экономика и управление предприятием.
- Секция 4.* Развитие производительных сил и региональная экономика.
- Секция 5.* Деньги, финансы и кредит.
- Секция 6.* Бухгалтерский учет, анализ и аудит.
- Секция 7.* Налогообложение и бюджетная система.
- Секция 8.* Экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности.
- Секция 9.* Математические методы в экономике.
- Секция 10.* Государственное управление, самоуправление и государственная служба.
- Секция 11.* Право.
- Секция 12.* Экономика туризма.
- Секция 13.* Менеджмент.
- Секция 14.* Маркетинг.
- Секция 15.* Психология, педагогика и образование.

Форма участия в конференции – заочная (дистанционная).

Рабочие языки конференции: английский, русский, немецкий, французский, украинский и др.

Материалы конференции будут опубликованы в форме **сборника научных статей** и разосланы авторам, а так же доступны в электронном виде на сайте <http://conf.at.ua> Детальная информация на сайте: <http://conf.at.ua>

Координатор конференции:

кандидат экон. наук, доцент Дробязко Светлана Игоревна

Viber, моб. тел. +38 (068) 851-75-52

Skype: svetlana16471

E-mail: conf.at.ua@gmail.com

Сайт конференций: <http://conf.at.ua>